Контрольный экземпляр

Масcе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ● ЙОАТТА, 15 ДЕКАБРЬ, 1979 ШУ. ● № 150 (6125). ● Мах 2 кепиг.

УДАРНИ ШЕРА — КЕРДАЧА ЛАКХАЛЕНАШКА

КПСС ОБКОМЕ

Продукци арахецари производства эффективность лакхъяри дукха 1980 шера встречни планаш кийчъяран тIаэцарен промышленни предприятей коллективаша кхайкхаьчa инициатива хьанъехьа.

КПСС обкома бюрос белгалдаьккхад, КПСС ЦК ноябрьски (1979 ш.) Пленума итогаш, цига КПСС ЦК Генеральни секретаре, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела ноекъоста Л. И. Брежнева даьккхаьл, СССР Лакхехьарча Совета шоллагIча сесси решенеш Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхоша чIоагIа дагаш гIоздаьнна тIайийце хилер.

ИттлагIа пятилетка чакхйоала шу хьинарече къахьегаме шу де аьнна КПСС ЦК Пленумо баьча тIаьхьахама жоп а пуш, республика предприятей коллективаш шерра хьинаре къахьега йолаеннай 1980 шерен иттлагIча пятилеткан планаш толаме кхоачашъер дукха кхоачамаши тороиаши лахара.

ХьатIадоагIача шера планови заданеш юьцаш дукхача заводий болхлошо, инженерно-технически болхлоша, гIуланхерча наха встречни планаш тIайийцай кхы тIа а продукци кьаяра, цун дикал лакхъяра, къахьегама оасарлен темпаш лаккагIа хулга IэлашдарА, кхыдола техника — экономически хьонкамаш тоадарА.

«Промавтоматика» яхача Iилма — производственни объединено коллективо 1980 шера планал совгIа арахеца лаьраIад 1520 эзар соме мехка продукци. Цхолит дохлла крекинга катализатор хьаяра процессе управлени ю система, трубопроводни транспорта управлени еча автоматически системана керда устройство кийчъяь яккха, «Биоцикл» яхача комплекса опытни образец арахеца.

«Оргтехника» яхача производственни объединено «Электроприбор» яхача грозненски завода болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гIуланхерча наха декхар тIайийцад пятилетка чакхйоалача шера производственни моттигехи оборудованех рационально пайда эцера, технологически процессаш эргейовхаш тоаяра, болх баш берий ерригача категорей къахьегам хьадда вIашт Iехьбаккхара, хIара производственни участке балха дикала тIахьожам лоеттабу системе юкъейоалеяра чотах планал совгIа 800 эзар сома мехка продукци арахеца, пачхьалкхен дикала Знак йола цун объем 35,7 процентага кхоачаш, къахьегама оасарле лакхъяра оттаь планан задани 3,4 процент тIаькхоачашъалга Iалашде.

«Красный молот» яхача завода машинашъераша декхар тIайийцад 1980 шера мехкдаьттехошта кхоьаче материалий чотах 200 эзар сома мехка оборудовани планал совгIа хьаа а 800 эзар киловатт - сахьат электроэнерги, 1700 тонн метала ккаде а.

«Электроинструмент» яхача назрановски завода встречни плана тIаоттадаьд кхы тIа а 200 эзар сома мехка продукци арахецилга, гIишлонхошта белха оасарле лаккха йола керда электрифицированни инструмент арахеца йолаелга.

Продукци дукхагIа арахецара, къахьегама оасарле лакхъяра, керда изделеш арахеца йолаяра, договорни декхараш хенал хьалха кхоачашдарА встречни планаш тIайийцай иштта «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни завода, «Трансмаш» яхача завода коллективаша а кхычар а.

1980 шера продукци арахоцар, производства эффективность лакхъяр дукха встречни планаш кийчъярхи тIаэцарах «Промавтоматика» НПО, «Электроприбор», «Красный молот», «Электроинстумент», «Автоспецоборудование», «Трансмаш» яхача заводий коллективаша кхайкхаь инициатива къобалъяьй КПСС обкома бюрос.

Бюрос КПСС горкомаши, райкомаши, предприятей юккъенцара партийни, комсомольски, профсоюзни организацеш декхаршйла кьй 1980 шера продукци арахецарен производства эффективность лакхъярен встречни планаш кийчъярахи тIаэцарахи йола инициатива массе оагIорахьара хьаллацара а дIайовржаяра а тIаберзабаь организаторски массово-политически болх чакхбаккха.

Предприятей коллективашта тIадиллад чура кхоачамаш хьалакарах царах пайда эцаран, материальни, энергетически, къахьегама ресурсаш ма мотта юоара, Iилмана, техникана, хьалха латтача опыта кара гIдьакхараш производствана юкъеккхахьара дерригга низаш тIадерзадела.

Облсовпроф, профсоюза обкомаш декхаршйла а встречни планаш кийчъярен тIаэцарен производственни коллективашта новкъостел де, продукци дукхагIа арахецари цун дукхал лакхъяри, хIара балха моттиге бийдал, материалаш, электроэнерги кхоар дукха социалистически яхь шерагIа йоаржаe.

Встречни планаш кийчъяра, тIаэцара, кхоачашъяра даькъера предприятей коллективай опыт, 1980 шера плани декхараши толаме кхоачаш а тIаькхоачаш а дер дукха лаьцача яхьа лелам шерра буеца беза республикански газетий редакцеша, телевиденеи радиовещанен.

В. И. Ленин ваь 110 шу дизара накъадолхаш

Грозненски «Нефтехимзапчасть» яхача заводерча токараштa юкъе эггара говзагIчарех цаI лоархIаш ва токарь, коммунистически къахьегама ударник Шуликов Олег Петрович. Токара болх Iомабаь итташ болхлой ба укхаза шоай хьехамча саяна хьинаре къахьегаш, дика производственни хьонкамаш доахаш. Царех доиккал ду Олег Петровича. ХIанз цо товера говзал Iомаеш вола Ибриев Мусе а ший балхах дика кхеташ воагIа.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) хьехамча, токарь О. Шуликов балха говзал Iомаеш ва М. Ибриевна.

М. ЕЛИЕВА сурт.

Керда декхараш тIайийдеш ба

Укх денойна гIишлошъеча Грозненски специализированни управлене ерригача тIьаьаь итт участке чIоагIа уйла тIайхийта Iомаеш я КПСС ЦК ноябрьски (1979 ш.) Пленума решенеши цу пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Леонид Ильич Брежнева яь доклади. Цу лоархIамеча документаш тIа дувцаш дар хетадаь да халкъа боахама массе доакъошна болх беш болча къахьегамхошта. Цу дакъе Л. И. Брежнева аьлар шийи доклада тIа: «Халкъа боахама ерригача участкашка, хIара производственни ячейке хIаранеrара доагIаш дар хьадехаргдола, болх вIашгIехьбаккхаргбола, гIулакхаца творчески юкъ лелабергбола хьалаш хьалийта деза». Дерригa шоай производственни гIулакхаш кхоачашдеча из дика хьехам лораe а луеаш болх бу вай мехкарча предприятей кулгалхоша, коммунисташа, ерригача къахьегамхоша.

Хоаш ма хиллара, специализированни управлене комплексни участкай коллективаш балхаш ду кхашка декъа хай уда хьарсанаш, хий чулатта Iамарч, хIоаргдеш, гIишлошъеча эшаш йола инертни материалаш йоахаш, и. кх. дI. Цу комплексни участкай болхлой къахьегаш го йиш я вай республике меттел, вежарашка йолча республикашка а: Къилбаседа ХIирашкахьа, Дагестане, Азербайджане, ГуржегIа, Армене, Краснодарски, Ставропольски крайшка.

Шерра социалистически яхь а йоаржаь, техникаx кхетамца пайда ийбарах вIашгIехьдоал комплексни участкай коллективай производственни планаши тIайийца декхараши толамца кхоачаши гIехкхоачаши де. ДукхагIйолча комплексни участкай коллективаш пятилетка диъ шера план кхоачаш а я, тIадоагIача шера чотах къахьегаш я. Царех а Джамаралиев Шамсудини Андреев Бориси керте латтача Старопромысловски, Черноречениски участкай коллективаши Карпенков Ивана кулгалдеча Червленски участка коллективи.

КПСС ЦК ноябрьски (1979 ш.) Пленума решенешта жоп а луш, В. И. Ленин ваь 110 шу дузача цIейна кхы а дикагIа производственни хьонкамаш доахаш накъабахара дохкхий декхараш тIайийдеш я ерригача комплексни участкай коллективаш.

Я. ВУБНЕНКО.

ТIехдика кийчъергья техника

Малгобекски района «Ингушский» совхоза механизатораш хьалхара бароаца чакхдаьхар укх шера кхашка ра балхаш. Октябра цIей хьатIаккховчаш йистедаьлар тхо комсаш лаьттах ехна а бIаьсти дIаюрг мел йолча культураштa хьаь аьха а. ХIаьта а механизаторий гIуланхаш кIезигденнадац. ХIанз бIаьстa дерrдолча балхашта техника кийчъеши Iаьна латторгйолаш из дIаоттаеши боаккх ух. Механизаторашеи слесарашеи кхетаду дIахал лакха йолаш техника кийчъяр лоархIам болаш гIулакх хилари цулга хьежна шера бIаьстан балхаш дIадаьха йиш йоацалгеи.

Укх йильлагIча квартале 15 трактор кийчъе езаш я совхоз. Царех таханарча дийнахьа 7 трактор кийчъяь яьннай, хIаьта мастерске тоем кхы а 5 трактор латт.

ТIехьайниза лелаю техника бригадашка кийчъю. С. Коригова кулгалдеча мехотряде ахаpел совгIа сеялкаш, культивятораш, нохараш, макхаш, кхыдраш болх бергболаш тоа а яь Iан латторгйолаш дIаоттаьй. Кхыча мехотрядашка а из болх тIатеIIа беш ба. Цигара техника а йиттеяргья январь бутт чакхбалалехьа.

1980 шера хьалхарча квартале 14 трактор тоае езаш да тхо планагIа. Уж йистебоахаргья оаха 23 февраль хьатIаккхоачаш.

Тракторашти комбайнашти ремонта яра хьалхе а кийчъяьяр оаха тхоай мастерской. Котельни гаязаца болх беш хилярах. ЙIайхагIа я хIана цул помещенешка.

Мастерски трактораш механизатораша шоаш тоаю. ДIаьта царeа новкъостал ду слесарашa токараша, кхыча професси болча мастерске болхлоша. Тоае дIаоттаеча тракторо, вIашагIa яьккхе, дефектни ведомость оттаду. Мегаш йола оатхалаши агрегаташи къоаста а йийа, царна эшараш а цийя кийчъю, мегаш йоацараштa котаметта кхычараш Iиллагью. Техника мел дика, тешаме тоаю хьожаш инженер - контролер Г. Мержоев ва.

Ремонт еш боахна вах шоай балха говзанчаш, специалисташ ба. Цудухьа сихен дикеи чакхдоах мастерске трактораш, кхы тайпа техника тоаяра балхаш. Эггара хьалха шоай трактораш кийчъяь баьннаб Гетагажев Iаббас, Евлоев Маьхьмад, Камурзоев Хизар, Пальтиев Муса.

Йоаххо еш хьож тхо техника лораеш дIаоттаь лоттае-ра гIулакхага а. Хьалхо дIанхача шерашка моттигаш кийсъеннай кхьаболча механизатораша йоагIача тайпаре, ший хаинаьа техника дIа ца оттаеш. Укх шера тхо оарцагIдаларах цу тайпара гIулакхаш кийслац. Дика йила цIен а яь, тIехкараштa дIайараши тьа а яьха, мотораш пленнашца дIа а къайле, кхы дараш а даь дIаоттаьй алат чуйиду комбайнаш. Техника дIаоттаеча гIулакхага дика хьож механик Хамхоев Маьхьмад. Тоадаь даька нохараш, макхаш, культиваторaш, селлкаш. хьажкIаш чуйию комбайнаш, кхы тайпа техника иштта йоаьхо еш дIаоттаю ца талхаш Iантара яргйолаш.

Техника тоаеш боахача механизаторий, слесарий, кхыча къахьегамхой морально, материальни хьашташ кхоачашдара йола мероприятеш а оттаьй совхозе.

Тха механизатораша дош деннад 23 февраль хьатIакхочаш бIаьсти кхашка болх бергбола еррига техника тоаяь яккха. Цу гIулакха яхье а баьныы къахьегаш а боахк уж хIанз.

А. АХРИЕВ,
Малгобекски района «Ингушский» совхоза кертера инженер.

НТТАЗЛАГIА ХОРЖАЧА РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕ ХОРЖАМАШ ДАРА ЙОЛЧА ЦЕНТРАЛЬНИ ХОРЖАМИИ КОМИССЕ СОСТАВ ЧIОАГIЪЯРАХ ДОЛА РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

«РСФСР Лакхехьарча Совете деча хоржамех» долча Закона 24-и 25-и статьяшка хьежжа РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу**: РСФСР Лакхехьара Совет хоржара йола Центральни хоржамий комисси чIоагIйойла общественни организацей, къахьегача коллективай викалий укх составагIа:

Центральни хоржамий комиссе председатель **Алексеев** Михаил Николаевич — РСФСР писателий Союзагара.

Центральни хоржамий комиссе председатела заместитель **Голубева** Валентина Николаевна — В. И. Ленина цIерагIча Ивановски камвольни комбината болхлошкара, инженерно-технически балхахошкарен гIулакхерча нахагарен, город Иваново.

Центральни хоржамий комиссе секретарь **Петровичев** Николай Александрович — культура болхлой профессиональни союзагара.

Центральни хоржамий комиссе членаш:

Агеева Вера Яковлевна — Чувашски АССР Яльчикски района Ленина цIерагIча колхоза колхозхошкара.

Алесковский Валентин Борисович — А. А. Жданова цIерагIча Ленинградски пачхьалкхен университета профессорашкара, преподавателашкара, студенташкара, болхлошкарен гIулакхерча нахагарен.

Асташкина Нина Петровна — Пензенски областа Башмаковски района «Башмаковский» совхоза болхлошкарен гIулакхерча нахагарен.

Бирюкова Александра Павловна — СССР профессиональни союзашкара.

Вайнштейн Роза Вольфовна — Биробиджански пазатий трикотажни фабрика болхлошкара, инженерно-технически балхахошкара, гIуланхерча нахагара, Еврейски А. О.

Велихов Евгений Павлович — СССР Iилмай академе Iилмахойи Iилмай балхахойи коллективагара.

Гереева Нелли Хакимовна — Г. Камала цIерагIча «Татарски Пачхьалкхен академически театра творчески балхахой, болхлойи гIуланхерча лаьхеи творчески коллективагара, город Казань.

Глазкова Клавдия Николаевна — Калининградски экспериментально-механически завода болхлошкара, инженерно-технически балхахошкарен гIулакхерча нахагарен, Калининградски областъ.

Даутов Зикаф Набиевич — Уфински мехкдаьтта чакхдоахача завода болхлошкара, инженерно-технически балхахошкарен гIуланхерча нахагарен, Башкирски АССР.

Дроздецкий Егор Иванович — «Нагорная» яхача шахта болхлошкара, инженерно-технически балхахошкарен гIулакхерча нахагарен, Кемеровски обл. г. Новокузнецк.

Илюхенкова Вера Сергеевна — Оренбургски областа Оренбургски района Кирова цIерагIча колхоза колхозхошкара.

Кочетков Юрий Владимирович — Н. Н. Акимова цIерагIча Купавински битиъача мыпа фабрика коллективагара, Московски областа Ногински район.

Кравко Алексей Григорьевич — Омски областа Полтавски района «Еремеевский» совхоза коллективагара.

Кузьминский Петр Михайлович — Гьаьрча Малхбален районашка лаьттачта мелиорацин ярен совхозаш яккхарен хертерча управлене гIишлош еча индустре Сибирдински комбината коллективагара, Приморски край.

Мельцин Петр Иосифович — авиационни промышленноста болхлой профессиональни союза областной организацегара, Пермски областъ.

Мишин Виктор Максимович — Кагирхой Ерригсоюзни Ленински Коммунистически Союзагара.

Мотин Владимир Филиппович — В. И. Ленина цIерагIча металлургически завода коллективагара, Куйбышевски областа город Куйбышев.

Пономарев Николай Николаевич — Московски городской коммунистически организацегара.

Рампилова Лариса Сергеевна — Ленински комсомола 50 шу дизара цIерагIча Улан-Удэнски прибораш еча завода болхлошкара, инженерно-технически балхахошкарен гIулакхерча нахагарен, Бурятски АССР.

Сизов Леонид Георгиевич — Красноярски краевой коммунистически организацегара.

Ситникова Валентина Пантелеевна — Н. Н. Бурденко цIерагIча Воронежски медицински института профессорашкара, преподавателашкара, студенташкара, болхлошкарен гIулакхерча нахагарен.

Соболев Михаил Георгиевич — Эскара, авиацена, флота гIо дара ший лоIамагIарча Ерригсоюзни общественагара (СССР ДОСААФ).

Сошков Николай Иванович — Челябински областной коммунистически организацегара.

Суханов Александр Ильич — Липецки областа Добровски района «Кривецкий» совхоза болхлошкарен гIуланхерча нахагарен.

Тиханов Владимир Григорьевич — «Сургутнефтегаз» производственни объединене СССР 50 шу дизара цIерагIча «Сургутнефть» яхача мехкдаьттен гази йоахача управлене болхлошкара, инженерно-технически балхахошкарен гIуланхерча нахагарен, Тюменски областъ.

Халмечева Любовь Амыровна — Къоаршой-Черсий Автономни областа Карачаевски района Кумышски юкъерча школа балхахой коллективагара.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель М. ЯСНОВ.
РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Х. НЕШКОВ.

Москва, 1979 шу, 14 декабрь.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕ ХОРЖАМАШ ДАРА ЙОЛЧА ЦЕНТРАЛЬНИ ХОРЖАМИИ КОМИССЕ СОСТАВ ЧIОАГIЪЯРАХ ДОЛА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

«Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советe хоржамаш дара хьанкъехарча» Нохч-ГIалгIай АССР Закона 24-чеи 25-чеи статьяшка хьежжа Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо Соцам бу:

ВорхIазлагIа хоржа Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьара Совет хоржара йола Центральни хоржамий Комисси чIоагIйойла общественни организацей, къахьегамхой коллективай викалий укх составагIа:

Центральни хоржамий комиссе председатель **Мамаев** Мавлед Абдулхажиевич — «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода болхлошкара, инженерно-технически балхахошкарен гIуланхерча нахагарен.

Центральни хоржамий комиссе председатела заместитель **Беляев** Олег Семенович — культура болхлой профессиональни союза Нохч-ГIалгIай областной комитетагара.

Центральни хоржамий комиссе секретарь **Кащеев** Петр Георгиевич — Нохч-ГIалгIай областной коммунистически организацегара.

Центральни хоржамий комиссе членаш

Абадиев Иcа Ахмедович — Назрановски районни коммунистически организацегара.

Ачимизова Пайзат Магомедовна — Ачхой-Мартановски района «Ореховский» совхоза болхлошкара, юрта боахама специалисташкарен гIуланхерча нахагарен.

Горин Василий Герасимович — Наурски района Ленина цIерагIча колхоза колхозхошкара.

Губарев Валерий Всеволодович — Октябрьски района трубно-инструментальни база коллективагара.

Гудантова Елизавета Суламбековна — Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университета студенташкарен профессорско-преподавательски составагарен.

Дудаева Тамара Халитовна — Урус-Мартановски райбыткомбината болхлошкара, инженерно-технически болхлошкарен гIулакхерча нахагарен.

Зиборов Юрий Яковлевич — Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза колхозхошкара.

Кулебякин Константин Филатович — Шелковской района «Червленский» колхоза колхозхошкара.

Курбанов Хамид Усманович — Надтеречни района «Гвардейский» совхоза болхлошкара, юрта боахама специалисташкарен гIулакхерча нахагарен.

Муталиев Салман Сиисоевич — «Малгобекнефть» НГДУ коллективагара.

Рамзидова Сацита — Шалински района «Сержень-Юртовский» совхоза болхлошкара, юрта боахама специалисташкарен гIулакхерча нахагарен.

Синицева Евгения Федоровна — Октябрьски района «Промавтоматика» объединене опытни завода коллективагара.

Хасанбекова Рукият Хамидовна — Грозненски района «Пригородный» совхоза коллективагара.

Шабанов Алексей Павлович — Эскаран, Авиацен, Флотан ший лоIамагIа гIо деча общества (СССР ДОСААФ) Нохч-ГIалгIай областной комитетагара.

Элтаева Зулпач Магомедовна — Гудермесски мыжка завода болхлошкара, инженерно-технически балхахошкарен гIулакхерча нахагарен.

Эльмурзаев Герсолт Хасанович — Кагирхой Ерригсоюзни Ленински Коммунистически Союза Нохч-ГIалгIай областной организацегара.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.

Гор. Грозный, 1979 шу 14 декабрь.

ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

Массехк хаттар дир аз Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода парткома секретарага Дацаев Салман Дацаевичага «ТIехьабусараш боацаш бе болх» яхеча девизагIа йола социалистически яхь предприяте болхлошта юкъе миштa вIашгIехьъяьккхай аьнна. Цу хаттарашта жоп а луш цо аьлар: «ТIехьаюсаш цехаш йоацаш тха предприяте къахьега дукха ха я. цхьабакъда пятилетка диъаагIча шера пачхьалкхен плани тIайийца декхараши кхоачаш ца деш, тIехьаюсаш я тха заводе № 25-1 йолча установка коллектив. Из а тха бехкагIа дац, цунна эшшача боарамагIа йола бийдал лоаттаяц В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода коллективо. Цунгара дIайийнхача цхьанкха цеха, установка, смена коллектив яц тха заводе тIехьаюсаш. ДIахо йодача хана цу установкана лаьрхIа бийдал лоаттаеча Ленина цIерагIча завода кулгалхоша [illegible] из кхоачамбоацар дIадаккха лаьрхIад оаха».

ХIанз из гIулакх тоадара тIадерзадаь балхаш деш ба поставщикаши потребителаши. Нийслуш йола халонаш дIаяхара хьайда дола накъъаш белгалдоахаш да. Пачхьалкхен план кхоачашъяра тIалатта бехктокхам кхетабу хIара предприяте коллективо. Дукха ца говза балха тIа Iатиъаш дола из кхоачамбоацар а дIадоаккхаргхиларах дог тийша я шакхе а коллектив.

В. И. Ленин ваь 110 шу дузача цIейна къахьегама совгIат кийчдара тIайийца довккхий социалистически декхараш дизза кхоачашдара хIара цеха, участка болхлочоа тIалатта бехктокхам айбаьб предприяте кулгалхоша, общественни организацеша. Цудухьа шоай производственни мощностехи тоамехо бизза пайда а ийбеш [illegible] цар. [illegible] а. Валови продукци арахецарен из маьхала яккхарен пятилетка диъ шера план 14 ноябре кхоачаш а яь, хIанзалехьа тIадоагIача шера чотах завода коллективо арахийцай бIаьш эзараш сомий мехка тайп-тайпара мехкдаьтта продукци.

Укх пятилетка шерашка цIаьнхха ца хиннача тайпара аьттув боалаш къахьийгад предприяте технологаша иттлетка диъаагIча шера. Дерригача технико-экономически хьонкамий шера план 17 ноябре кхоачашъяьй цар. Кр шу чакхдалалехьа планагIа лаьрхIачул совгIа цар арахецаргья мехкдаьтта миллион сом мах бола мехкдаьтта продукци.

Къаьстта дика тоадаьд цар шоай технико-экономически хьонкамаш пятилетка диъаагIча шера. Арахецача продукцега дIабода мах лохбарех производственни [illegible] бийдал 924 эзар сом да. Планал совгIа продукци [illegible] алект-роэнерги кхоарах, балха кахахи производственни мощностехи бизза пайда ийбарах шера пачхьалкхена планал совгIа баь пайда бIаьш эзараш сомаш да. Пачхьалкхен дикала Знак йола продукци арахецаро цхьайтта бетта план 106,2 процент кхоачаш я еш, цул лаккагIа лаьрхIачул совгIа лакхерча категорех йола продукци арахийцай 29 эзар сома мехка. Къахьегама оасарле лакхъяра цхьайтта бетти задани 102 процент кхоачаш а еш, совхка цу юкъа хиннача 17,1 процент лакхъяьй из. Дукхъял из лакхъяра чотах кийчъяьй планал совгIа ара мел хийна продукци.

КПСС ЦК ноябрьски (1979 ш.) Пленума решенеш тIа белгалдаьккхача тайпара чIоагIа терко еш лелабу завода технологаш эIамигчуе [illegible] «Цеоар-2» яха катализатор 14,9 тонн, доатор 2536 тонн, йовхала энерги 35 эзар гигакалори гаргга, 3774 эзар киловатт-сахьат алектроэнерги, кхыйола материалаш. Цунца цхьана лакхлу производства экономически эффективность.

Цу лоархIамерча балха тIа хьинаре дакъа лоац предприятерча рационализаторашеи изобретателашеи. Творчески балха тIа хьинаре дакъа лоацаш ва заводера 220 болхлойн инженерно-технически болхлои. Шиъ бIаь совгIа рационализатор ва заводе хаддаза хьинар айдеша творческий болх беш. Цар укх шера кийча а яь производствана юкъейиххьа 220 рационализаторски предложене 950 эзар сом пайда баьб пачхьалкхена. Шоашта хьалхашка латта декхараш тIехьхоачаш а дей, рационализаторски балхаша [illegible] лоархIаш йола рационализатор, лаборантка Сарычева Любовь Алексеевна, «ЛЧ-35» яхача установка начальник Степачев Александр Яковлевич, цхьоагIча цеха слесарь Калмыков, кхы дукхабараш а.

Завода коллективо кердача производственни хьонкамашка кхувлара даькъе боихи аьттув боалийт коммунистически къахьегама сийлен цIи яккхара шерра социалистически яхь йоаржаьяраша. Шоай новкъосташта хьоккам а телаш, хьинаре къахьегаш эзар гаргга коммунистически къахьегама ударник ва заводе. Из сийлен цIи лелаеш и Колесников Анатолий Алексеевича кулгалдеча цхьоалагIча цеха коллективи Румянцев Петр Иванович керте латтача кхоалагIча цеха технологаши. Из сийдола цIи а лелаеш хаддаза социалистически яхье хьалха латташ хиларца белгалъяьнна я заводе [illegible] лабораторе [illegible] установка коллективаш.

Б. КОСТОЕВ.

Вай парте Центральни Комитета ноябрьски (1979 ш.) Пленуме ше къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председателa новкъоста Леонид Ильич Брежнева белгалдаьккхар: «Мехка, цуп экономика уйла еш, царех дог лазаш эзараш а эзараш а йола къахьегама коллективаш, миллионаш а миллионаш а бола севкетаме советски граждааш. Кlеж етташ латта хьацари инициативен йоаггIача тайпари хьадухъювлга Iалашде дезаш я социалистически боахама механизм. Балха стили методашц парте принципиальни указанешка хьежжа эргайоахаш тоаяр — из ерригача партийнии боахамен кулгалхой деккар да». Из хьадех царгара парте Центральни Комитето.

Эргайоахаш тоае боахама механизм

КУЛГАЛХОЧУН АВТОРИТЕТ

Кхо шу хьалха парте Наурски райкоме къоастадеш дош дар: нахчен даьттен доаккхача завода директоралла мало воттайтаргва? Цу предприяте цIаккха а кхоачалъяцар плановни заданеш, арахеца продукци дика хилийтацар. Цига директоралла вахийта лаьрхIар райкома орготдела инструктор нов. Бокаев Бока Инарсаевич.

Ше болх дIаболабаьча хьалхарча денношке а деза кердача директора уйла тIаяхийтир коллективе дика дисциплинеи организованности йола, вIаши гIо-новкъостал дергдола, творчески накъъаш лехаргдола хьалаш вIаштIехьдакара.

— Коммунистаща, профсоюзни комсомольски активистаща цхьана, — ахаш дувц Бока Инарсаевича, — балхах наьха безам болийта, бухсоцаш къахьегамах хьахур дукхагIа хилийтара йоако е гIийртад тхо.

Моральни материальни стимулировани яра дешаш рациональнагIа къестаде, социалистически лахь хьйддаи хьинаретIен вIаштIехьъяха, ледарлонашцен дисциплина на хиларцен хоадам боллаш къовсам лоаттабе баьнаб коллективе.

— ДIадаьнна гIулакх да из, хIаьта е сайна чIоаггIа новкъа хиина сай гIалат ца хьоахадича Iелац со, — йоах нов. Бокаева. — Балхара цхьа кхалсаг шозза тIехьайнсаяр балха хьан. ХIаьта тха хьалашка ший ханахьа балха моттиг хьа ца лацарах фу хул хой хьона? ТIаккха хьачуэцаш йола шура ший ханнахьа чакхъяннахь, арахецача продукце дикал лоха хул. Кхетадеш да, цу мочоа гешт де йиш йоацилга. ТIаккха аз балхара дIаьккхар из кхалсаг. Профсоюза моттигерча комитетаца дага а ца воалаш цунгара решени хьа а ца яцаш яьккхаяр аз из дIа. Местком, са приказ дийца а дийца, юха оттаела тIадиллар сона дIаьккха болхло. Моттигерча комитета решени кхоачашйир аз.

Цу тайпара моттигаш кхы хиннаяц, дисциплина телхаярах бехкаш де дийзадале а. Цхьабакъда, лакхе ма дувццара, лоралуш, уйла йий, сата чIоаггIа йоахко йий дора из.

Балха йолаш цкъа къахьегама дисциплина толхаяьяр Мусаевас. Профсоюза моттигерча комитетох директор из премех яккха лаьрхIар. Хова да, Мусаева раьза йоацаш хинна хургйолта. Цхьабаяьда, цкъа ха аьнача гIолла директор гочe кабинете чу а ена. цIенача дег тIара аьннад цо:

— Бехк нийса баьб оаш сона. Коллективара тийша болх бе метаргбац.

Дукха ха яьалехьа хьаькала къахьегарца Мусаевас юха яьккхар ший хинна болхлочун авторитет, лакхача производствении хьокхамашца коллектива сий доалларий мугIарашта юкъе дIаэттар из.

Къахьегама дисциплина толхаль цхьаккха моттиг хиннац дукхахача хана деза, ухх шера хIаьта а, хьаьнала къахьег ерригача коллективо, лакхлу дукхален дикален хьокхамаш. Продукце цхьадолча тайпашта, масала, хIурий накхана, паччахьаллахен дикала Знак сийнай.

Заводе чIоаггIа уйла тIайоххийт технологи эргаьннха тоаяра, хIаман кхом барен хьурмат дарен, эффективноста а дикала а дешаппа. Ухх шера дукхьашта даха долалаьд тоадаьа мора. ХIаьта цунах доала беркат кхы хьо ца луш гучадаьлар. Тоадаь мора Iаьсашта хьукхарах шозза кIезигагIа къесташ тIерадувл хьайбаш, хьайбашта доал дукха а дукхагIа тIадетталу Ленина цIерагIча «Притеречный», «Советская Россия» яхача, кхыча совхозашка.

Халахете а, хIанз а цкъаза раьза боацаш хабараш хоз, шурец шурий продукции тоъац яхаш. Заводе уйла яьй Iаьсаната мелаю цIена шура кIезигъяра а иел хинна а бахача нахага йоакха из дукхагIа хилийтара а. Укхаза хьаьй цIенача шурийна меттел тергйола хIана. Ден ден бийсанен 15 тонн арахецарьа цо из. Бакъда, кердача процесса технологи хIана ухх сахьата кхоачалъйолаш нараерзаьяц, шурийна меттел телар денаен бийсанен 4—6 тонн арахец. Цхьабакъда, дукха ха яьалехьа ший проектин низага кхоачарга цех. Хьайбаш леладерарна яхчох, цIенача шурел дукха бе-баха яц керда продукци. Iаьсашна дегI дика дахь, дозал тIадетталу, цамогаш хилац. Цхьабакъда, керттера эффект сенах латт аьлча, из латт, совнагIа дукха тоннаш шура балача нахага йоахa кхы тIа а дIакхухьийташ хиларах.

— ХIанз доаккхал а деш ала йиш йолаш да тхо, тха специалисташ, берригa болхлой доал де, гIулакх кхетамца дIалахьа Iомабеннаб, — йоах дIахо директора. Ухх шера оаха тховй низаца хьаьлаь 460 киловатт низ бола подстанци, хIаьта цо торо хулийт электроэнерги ихом беш дIахийта. Кхетта хьаьлаьй компрессорни котельни. Низ болча кхаь яьлаттача котельне кхоачамбола йовхалца Iалашъю котельни, хIаьта компрессорни установко — дIайхача аьнни аьшпача боараме шелал лоаттаю, хIаьта из чIоаггIа лоархIаме да шурен цунах йоаккха продукции ца талхийтара.

Партийни, профсоюзни, комсомольски организацешна беча кхетама балхо, де ха а хоаш кулгалдаро, пьха йиа кхо яро, директора авторитето коллективе хьахилийтад вай статья Iойолалуча юхьхье дийца морально-психологически хьал. Республикерча ше сайна йолча предприятеша лелаьча социалистически яхье вIаштта 6-за котало яьккхай завода коллективо, хIаьта цун къаьст-къаьста подразделенеш оалаш ма дарра, Ерригсоюзни майдан тIа араьннай. Иштта, Малочаева Хеде кулгалдеча нахча йоаккхача бригада шурий промышленноста предприятешта юкъе лелаьча Ерригсоюзни социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхар. ДагадеккхарагIа арда вай, дукха ха йоацаш а тIехьа цехе мугIарера боккхо мара яцар Хеди. Из белгалйоалар болх бара тIера хиларца, шийца къахьегаш болча нахалнаьха болх вIаштIехьбаккха, дог тешадеш долча дешацен шийгара гойтача масалцен царна влияни е харца.

— Оаха бригадиралла хьожайир из, хIаьта гIалат а даьннадац, — раьза хиина дувц Бока Инарсаевича. — ЛаьрххIа йола дешара заведени чакхъяьккхай цо заочно. Йоккха практика я цун. Из да а да бригадака нийса кулгалдара эшар. Иштта деча кулгалах хьахур гуш да — арахецаш йола хIирий нахча паччахьаллкен дикала Знак йолаш йоах.

Сменайи бригадайи дукхача мастераша, кулгалхоца лаьрххIа йола дешара заведенеш чакхъяьккхай е дIахо деш. Кхьерча эченох болча кулгалхой квалификации лакха хилар йиш хулийт гIулакх кхетамегIа леладе, производства эффективноста балха дикали лакхе. ДагадоххарагIа белгалдоккхаргда вай, хIинцалра дукхагIа бола кулгалхой — уж йоккха балха стаж а йолаш бола селхапара мугIарера болхлой хилар.

КIеанчача лоархIаме доаца цхьаьнха цкъа хIама а яц цига дIауIатoна дезаш. Ухх тIеххьарча масеха шера цIенкха а хувцаеннадц укхаза кадраш. Нах раьза ба шоай балха, алапеца, къахьегамох салаIарех хьалашта. ХIаьта цо лаьгбу коллектива юкъарча хьокхамашта хьалхара, арахецача продукце дикала хьалхара цар белгатоккхи.

— Цхьабакъда, тха долла хIама аьшк техача сайна шаьра, халонаш чоалдаленаш йоацаш дел аьлча нийса хуредацар, — мукIарал ду директора. — Кхоачамбоацараш а долаш да. Вешта, керттерча даькъе, тха постащикех тийша-м да уж. Наурски района боахамаша дукхагIча даькъе шоай ханнахьа хьаьхахьац шура, тIаккха цо завода балха график толхаю. Шурий дикал лоха я. Дерригаш а хIана дац аьнна долча боахамаша хьалхуха шура, дикалга дилача, оттаьча стандартел дикка лохагIа я. ХIаьта из а иштта тоьал йоккха тормоз я тха балха тIа: воча шурех дика продукци хьае хала да.

Уж халонаш дIаякхара дезар деш да тхо. Тха инициативагIа дикала Ди белгалдоахилга оттадаьд районе. Тха специалисташ фермашка уж хьайбаш леладераша белгалара болх бу, шура дикагIа хилийтара фу де деза хьех царна. Цу дикала денношка дакъа лоац района хальа тIахьожама, юртбоахама продукци кийчъяраш цуй дикалаш йолча Паччахьалкхен инспекце викалашa, района кхыча кулгалдеча болхлоша. Цу мероприятес керттердар — хьачутелача шурий дикал лакхъяра декхар — кхоачашдара новкъостал дерда аьнна хет сона. ХIаьта цунах-м тхо цхьа продукци хьае хьонаргда, йокха йохьийтача хана эгара тIех а йолаш.

— Кхы цхьаькха хало а я, — йоах дIахо нов. Бокаева, — хIаьта из ше ма ярра тхоах тхоаех тийша я. На я чуIеча моттиги проблема. Уж хIанз ухх сахьате тоьаш яц. ХьатIадоагIача шера завода болхлоша масеха квартира чуйоолаш чуIе цIенош хьалде доладе дага да тхо. Тхоай чотах, пайдаш алсамдахара чотах дергда оаха из хьал. ДIахорча шераша пайдаш алсамдоахаргда, чуIе, цIенош а дIахо хьалдергда. Цу тайпара, из проблема къоастаергйолаш я.

Завода коллективо ханал хьалха кхоачашъяьй диъ шере плани, хIаьта цхьадолча хьокхамашта бIарча пятилетка а кхоачашъяьй. Дог тийша ала метаргдолаш да, уж толамаш дала вIаштIехьдаьннад доал нийса дар, наха рациональнои оперативноя влияни е, вас саина боахам леладе йиза моральни бокъо йолаш йола директора авторитет лакхъялар бахьан долаш. Из да партен правительствен сонамашa дIадехар а.

А. КУИМОВ.

Грозненски ацетонови завода дукхача болхлошта бовзаш цар лоархIаши ба кочегар, коммунистически къахьегама ударник, комсомолец Левченко Сергей Даниловичи смена начальник Позаренко Владимир Ивановичи. Коллективе цар сий далара керттера бахьан да шоай декхараш даим цар тIехьхоачамдеш хилар. Предприятерча кочегараша юкъе эгара дикагIа лоархIачарех ва Сергей Данилович. ХIаьта сменашта юкъе яьржача социалистически яхье хаддавза хьалха латташ я Владимир Ивановича кулгалду смена.

СУРТА ТIА (аьрдехьара аьттехьа) кочегар С. Левченко, смена начальник В. Козаренко технологически режимага хьожаш ба.

И. ПЛИЕВА сурт

ДЕКХАРЕХ ЛОАРХIАБУ

Дерригача технико-экономически хьокхамий цхьайтта бетта план тIехкхоачаш а яь, бIубешна шера план кхоачашъеш я Аргунски аьшкабетонка изделей завода коллектив. Валовни продукци арахецара паччахьалкхен план 103 процентах товарни продукци мавьхала дикхара план 100 процентх кхоачаш а яь. Дукхагlа лаьрхIачул совгIа мавьхала яьккхай итташ эзараш соммий мехьа тайп-тайпара продукци.

«Чеченингушводстрой» гIишлошьеча объединенеа чуйоагIача дIа-юхх лелача итташ йолча механизировании колонный хьашташ кхоачаш а деш, царка эшаш йола аьшкабетона изделии лоаттоеш я завода коллектив. Цо хьаю перемычкаш, блокаш, лотокаш, лард йолхара эша изделеш, кхьйола продукци.

Заводе вIашагIа а елла шоай хьиниари низаш кхо ца деш къахьегаш пхи бригада я. Шоайла хаддаза социалистически яхь лелаеш я уж. ХIара бутт чакх ма баьлламе а яхье даьхача толамий итогаш ю укхаза. Яхье хьалхара моттиг яьккхача бригадана ахчан преми лу, шоллагIа моттиг яьккхача бригадана мавхера совгIат лу.

Завода болхлоша тIаьхьара тIертта къовсам лоаттабу кийчъю продукци дикагIа хилийтара, къахьегама овсарле лакхъяра. ХIара балха ди чаккдаьлча цар даьхача производствении хьокхамий итогаш ю, уж дIадоазийт массанена а. Иштта къахьегам вIаштIехьбаккхарах бригадаша доаха толамаш денгара денга дикагIа хул. ДIабахача бетта яхье хьалхара моттиг яьккхар Джабраилов ВайIаьлас кулгалдеча № 4 йолча бетоншикий бригадо. Цо кийчъеш йола лотокаш, резервуарни блокаш, кхыйола продукци дикен тIехдикен мара ца хилар бахьан долаш потребителашка лаяха мах бу цар.

Шоашта хьалхашка латтаьча декхарех дика лоархIабеш ба Темирбулатов Абубакара кулгалдеча бригада крановщикаш а. Шоаек тийша тIабиллача балха тIа даим хьокхам телаш ба цу бригадера крановщикаш.

М. ЭПЕНДИЕВ.

Шоаш тега баргъаш хозен дикен мара а ца хулийташ, наьха хьашташ дика кхоачашдара шоай хьинари низаши кхо ца деш къахьегаш дукха болхлой ба «Чечингушвейбыт» объединене шоллагIча ателье. Царех ба коммунистически къахьегама ударникаш, хIамаш тегараш Солцаева Хазу, Батуева Зоя. Пятилетка диъ шера эгара хьалхарчарца кхоачаш а яь. 1980 шера шоллагIча ах шера чотех къахьегаш ба уж. В. И. Ленина 110 шу дузача цIея сийна къахьегама вахте эттача цу шинне хIарапе 125 процентал чухьахьа кхоачадоаьц сменни нормаш.

СУРТА ТIА: хIамаш тегаш ба Х. Солцаевай З. Батуевай. **Н. ОКАРОВА сурт.**

ТОАБЕ ИДЕЙНО-КХЕТАМА БОЛХ

«Идеологически, идейно-кхетама балх дIахо тоабарах» болча КПСС ЦК сецамга а хьежаш, Л. Н. Толстой цIерагIча НГПУ парткома идейно-политически балха цхьайолча формаш.

Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай паччахьаллкхен университета парткомо, ректорато, деканаташа, кафедраша, общественни организацеша хIара дешара курс теркал а еш, ерригача дешара юкъа лаьрхIа оттаьча студенташта идейно-политически кхетам балара перспективни, комплексни плана хьежжа бу шоай болх. Цу тIа белгалдаьлад хIара подразделене функциональни декхараш, дувц чакхьяха лаьрхIача мероприятеи лоархIамахи боаримахи. белгалбаьб уж чакхьяха еараши тIахьожама формаши.

Идеологически балха боарам лакхбара гIулакха керттера пункт я хьехамхой марксистско-ленински дешар тоадари студенташта идейно-политически кхетам балара система дикалга диллача аргаьккха тоаяри. Коммунистически идейность я вай кадрах низ, парте политика чакхйоаккхачара цар денал духхдувла хьаст.

Университет хьалхача хана декъ партийни комитето, ректорато, кхыдола декхараш къестадарца цхьана, боккха теркам тIаахийтаб, кхаэ а ухьйт Iилми-педагогически кадрай состав чIоагIъяра, цар квалификаци лакхъяра. ХIанз ухх сахьате учени степени звании йолча преподавателий дукхало (343 преподавателах 140 Iилмай кандидат, 10 Iилмай доктор, профессор ва тха) торо хулийт хIанзарча хана Iилмои производствеи дIадехарашка хьежжа кадраш кийчъелга Iалашде. Цуна цхьана дIахо йодача хана а тха керттера декхар долаш дус преподавательски коллектив дикалга диллача кхь а тоаяра дешаш.

Дукха а дукхагIа бола коммунисташ а преподавательш а дешаш ба теоретически методологически семинарашка. КПСС горкомерча марксизма-ленинизма университете, марксистско-ленински философе кандидатски минимума семинаре, очно а заочно а аспирантуре.

Университета партийни дешара сете ерригача семинарий кулгалхой коммунисташ ба. ДукхагIбараш учени степенеши званеши йолаш ба царех.

КПСС XXV съезда решенешка а «Идеологически, политика-кхетам балара болх дIахо тоабарах» болча КПСС ЦК сецамга а хьежжа, дешара кердача шера партийни дешара системаш хьалхашка оттадаьдар ерригача семинарашка К. Маркса, Ф. Энгельса, В. И. Ленина произведенеш, КПСС истори, XXIII, XXIV, XXV партийни съездий материалаш, Л. И. Брежнева а парте кхыча кулгалхой а балхаш кIоаргга Iомадара декхар.

Партийни дешарцара формализми из абстрактно-просветительни хьесапе леларгдолаи дIадаккхара университета партийни комитето КПСС ЦК рекомендацешка хьежжа юкъаоттаьй массехи теоретически методологически семинари тематика.

Карара дешара шу къаьстта да. Из чакхдоал В. И. Ленин ваьча дийнахьа деча 110 шу дизар деза кийчо еш латтача хана, хIаьта цудухьа партийни дешара дог ленински теоретически тIехьале Iомаяр да.

Парткоме вIашагIъеккхай политинформаторийн докладчикийн группаш. Дукха а дукхагIбараш университета кулгалхой, факультетий деканаш, кафедрай заведующеш, парткома членаш ба цу группашта юкъера бараш. Оттаьй цар выступленей тематика: «КПСС экономикан политикан актуальни проблемаш», «Дунен халкъашта юкъерча хьалийн КПСС аралхьарча политикан денаш», «Советски Iалмен культурен дегIаахара денаш», «ХIанзарча ханарча идеологически къовсама денаш», «Патриотически, интернациональни, атеистически кхетам балара денаш», кхыдараш.

Парткомо чакхдоах юкъара цхьа политденош. Студенташтеи преподавателаштеи хьалхашка къамаьлаш ду парткома докладчикаша.

Университете болх беш я студенчески катирдой кураторий-хьехамчий Институт. Кураторий дукха дакъа коммунистех, вуза хьалхе лелача преподавателех, доцентех, кафедрай заведующех латт.

Идейно-политически кхетам балара система лоархIам боккха ба «Знание» яхача обществас тха университетерча юкъацарча организаце. 1979 шера алхха итт бетта йийша лекции кепайоазон тIа въ выступлении 1248 я, уж дукхагIа я цхьана хьенийчача 1977-чей 1978-чей шерашка яьрач.

«Знание» яхача обществас тха организаце исторически филологически факультетий, Грозненски хIамаш тегача производствении объединене база тIа халиъа университето бе беза болх бу. Университете и литературан искусствай факультет, психолого-педагогически факультет, педагогически знаний кIийлений факультет. ЧIоагIъяьа еша лекцей керда тематика: «Вахара советски хьесап», «СССР Конституци — дегIаенача социализма конституци», кхыдараш. Геттара дика да цхьабола лектораш цикилай къаьст-къаьстача проблемаех лекцеш еша болабенна хилар. «Лекторски говзала психолого-педагогически кIийленаш» яхача 8 сахьата йолча цикилах лекцеш еш «Знание» яхача обществас члена доцента Г. А. Бермуса. «Коммунистически кхетам балара процессе комплексни подход чакхъякхкар» яха 16 сахьата йола цикил еш доцента Л. Я. Кашинас. «Эстетически кхетам балара кIийлеамаш» яхача 30 сахьата лаьрхIача цикилах лекцеш еш доцента В. А. Кан-Калика.

Университета общественни профессей факультете болх беш я къонача лектора школа. 1979 шера дукхьал итт бетта йийшай студенташта литературахи атеистически кхетам балара проблемаехи 120 лекци.

Студенчества идейни боарам дIахо лакхбаро дIадех общественни Iилмай кафедрай болх оргабаьккха тоабелга. Хургболча специалистий мировоззренчески позицеш хьаеча лакха ба цар лоархIам.

«Идеологически, политико-кхетам балара болх дIахо тоабарах», «Лакхера школа дIахо дегIайоалаярах специалисташ кийчбара балха дикал лакхъярахи» дола КПСС ЦК сецамаш лорде а лувцаш, партийни комитето, ректорато, общественни Iилмай кафедраша оттаьй университета дешар. Iилма, кхетам балар овлантара тоадара тIадерзадаьча гIулакхий система.

Общественни Iилмаш дикагIа Iомаду хIанa университете. ТIеххьарча шераша 92 — 96 процентага кхаьчад царех кхетар. хIаьта студенташ дерригача предметех кхеташ хиларца кийсдича юкъарчул лакхагIа а да.

ХIаьта а тхо раьза хинна Iеш дац общественни Iилмай даькъерча студентий знанешта. 50 процент гаргга бола студенташ алхха кхоачамхилал мара кхетац. ХIара сессе кийслу кхоачамболлаш кхет ала йиш йоацаш вола 120 — 150 студент. Из тха балха тIа брак я. ХIаьта из хьехачох кхетара гIулакха IаьткIа а Iац. Цунах йоахкаш фактащ кхы а я: къахьегама дисциплиней социалистически общежите правилаши телкаяр.

Преподавателий студентий состав дукхача къамех латтача вузовски коллектива хьалашка хьалхарча моттигех цаI дIалоаш интернациональни, патриотически, атеистически кхетам балара дешар. Уж проблемаш дешара процесса тIагIертта юкъевхуь преподавателий лекцешка, семинарашка, докладашка, студентий рефераташка гIолла Нохч-ГIалгIайчу а берригача мехка а латта общественни вахара интернационализаци яра процессах шерра дувца а дуьцаш.

Цунца цхьана университета студенчески коллектива интернациональни кхетам балара болх чакхбоаккхача цхьадола кхоачамбоацараш нийсденнад. Уш къаьстта гучадаьлар «Прометей» яхача литературно-творчески объединене къаьст-къаьстача членаша лелаьча националистически гIулакхашна.

Парторганизаце беча идеологически балха юкъе йоккха моттиг дIалоац атеистически кхетам балара гIулахо. Укхаза къаьстта теркам тIабохийт студенташ атеистически пропаганда яра кийчбара доладешта. Университета преподавателий балхахойн Iилма атеизма даьггьера квалификаци лакхъяра партийни дешара сете дилла а болх беш я атеистически семинар. Iилма атеизма къона лектораш кийчбу иштта Iилма-атеизма университетан клуба лекторски школе гIолла в. Университета къоначa лекторашa - атеисташа дакъа лаьцад филологически математически факультеташ, Старопромысловски районе «атеиста денош» чакхдоахача, лекцеш йийшай Заводской районо предприятешка, Ленински района ПТУ, ПТУ общежитешка, атеистически темаех лекцеш еша кхаб Урус-Мартанен Наьсарена районий колхозникаша.

Идейно-политически нравственни кхетам балара доаш къахьегама кхетам баларца чIоагIа дуваденна хилар гуш да студентий къахьегама гIулакхаш совдувларах. ТIатIа дукхагIа хулаш йоагIа студенташ гIишлошъеча отрядашта, юртбоахама компанешта юкъе дакъа лацара формаш. Къахьегама семестр вузовски балха лоархIаме элемент а хинна дIаэттай, цо гIо ду студенташта къахьегама кхетам балара дав ца Iеш, халхьай доттагIалла чIоагIдара, хьахулийт кагирхой коллективнома уйлаш вIаши гIо делга мерзду.

Укх шера ВЛКСМ комитето парткомацен ректоратацен цхьан 500 саг кийче а волаш йола 13 студенчески гIишлошъю отряд хьайир. Царех 230 саго болх бир Алтайски крае, А. Шеринова цIерагIча отрядо ПМК-209, «Экономист-79» минторга СМУ, хIаьта 220 сагах лаьттача юртбоахама лостам болча «ДоттагIал» яхача отрядо — «Юбилейни» совхозе. ССО «Университет-79» боккхача боараме болх бир, 1 миллион 123 эзари сома пайда а баш. Юртбоахама лостам болча отрядаша 15 эзар тонн баьцадааьраш, 500 тонн сом чубера, оьсар дир 20 гектара тIа. 840 эзар условни банка консерваш йир. Цул совгIа, 1200 студенто Наурски районе комсаш чуаьчча дакъа лаьцар. 420 студент баьнадараш кийчдеш хилар «Ассиски» Грозненски консервни заводашка.

Цу тайпара я университета студенташта идейно-политически кхетам балара деча балхий цхьайола формаш. Тхона гу тхоай балха толамаш меттел цуна цара кхоачамбоацараш а. ХIанз а тахьна да тхо тхоай парторганизаци ерригача преподавательски коллективeн ерригача торонех политически, нравственни, къахьегама кхетам балара гIуланна биэза пайда эцара. Цу балхах хьахулашдар суш хила деза университета хIара преподаватела, студента, гIулакххочуна, эгара хьалха хIара коммуниста хьинаречa вахара воккхех, парте гIуланах уж тешаш хиларах, моллагIча кхоачамбоацарашца къовсам лоаттабе кийча хиларах.

М. ПАРХОМЕНКО,
исторически Iилмай кандидат, доцент, Л. Н. Толстой цIерагIча НГПУ парткома секретарь.

Е. ТКАЧЕНКО,
философски Iилмай кандидат, парткома секретара идеологически балха [illegible]

Iилмеи производствои

МИШТА КЪЕСТАЮ НТР ПРОБЛЕМАШ

(СССР ПРОИЗВОДСТВЕННИ ОБЪЕДИНЕНИЕЙ ОПЫТ)

Нагахьа сайна изобретенеши Iилмо гучадаьхараши практикага юкъедахьар, дIахача эзамашка мо мара, XX бIаьшерене цхьаьнкъ хинадецаре, моцагIе а вай нахара юкъедахь из доазаргдоацаш хийца а дола НТР дукха сийлахь-доккха толамаш. хIанз а тIехьа шоай эргIа хьатIаккхачарта хьежаш хургдар.

ВIаши найсъергьа вай Iилма-технически прогресса селханарен тахканарен темпаш. 1831 шера Iилмо гучадаьккхача электромагнитни индукцех 40 шу совгIа йолча хана промышленноста пайда эца бац; эгара хьалхара технически бокъонца вIаштIехьа йола динамо-машина араьяьнац 1873 шера мара, эгара, хьалхара электростанци — 1882 шера, хIаьта телефоне идеяна 50 шу совгIа даьккхар шовех практически пайда эцарга хьежаш (1820 — 1876). радио 35 шера гаргга (1867 — 1902) хьийжар.

XX-ча бIаьшерене цхьан ноахало дахаш йоаккхача ханал дукха а кIезигагIа хинна цу гIулакхашта эша ханаш: телевиденена 15 шу (1922 — 1936), атомни энергетика (1939 — 1954), транзистарашта шин шу (1948 — 1953), хIаьта лазера (1956 — 1961)... Теоретически идеяштен уж практически кхоачашъярах юкъера юкъ дIахо лоацъе халагIа хулаш латт. Информаце Iимо йиш хилийтай тIа-тIа сомлуш латтача публикацей тоатола юкъера эгара перспективнегIа дола кердадараш хьахаржа уж чар ма лу сихагIа нара а дерзадеш. Тахана а Iилманга дIаухийтача средствай 70 процент доь тарлуш да царех хьахулачох бизза пайда эцаш ца хилар е хьогге а кхычар даь хIама хилар бахьан долаш.

Бакъда, НТР проблемаш уоттаяь Iац, цо эттача доаккх уж къестдела. Хьаю электронно-справочни службаш, информационни лехамий системаш, кхыдараш. Цар гIо дерда публикацей тоатолах пайда эца. Амма из кхоана хургдар да. ХIаьта тахан? Йоккхий резерваш чулоацаш хIама да Iилмана доал делгех цун организационни структураш эргаьха товар. ЧIоагIа лоархIаме да халкъа боахамцара цуь бувзамаш шердари чIоагIдари, цу тIа а разработчикашех цар могадаьраш хьалерашен «цхьан тхов кIел» (цхьа организаци йолаш) а «цхьана дукъ увзаш» (цхьан программагIа) а оагIув оагIох а техa юкъаргIал доацаш цхьана къахьегара лэрда тIа латта бувзамаш.

Цу тайпара цхьана гIулакхаш леладара формаш вай мехка дукха-дукха я. Йолаш я производственни объединенеш, масала, низ бола Iилман центр а йолаш йола еза-йоккха машинашъеча Уральски завода база тIара «Уралмаш» санна яраш. Йолаш я иштта «Сигма» яха вычислительни техника ПТО (Литва) санна йола производственно-технически объединенеш. Йолаш я «Пищепромавтоматика» (Украина) яха а кхьараш а санна йола Iилмани-производственни объединенеш. Цу тайпара йола комплексаш хилар бахьан долаш кердадараш юкъенхьяро эша ханаш шерагIа кхоачаеш а кхы дукхагIа а лоацъе вIаштIехьдаьннад (дерригача дунен тIа уж ханаш юкъера лаьрхIача фундаментальни тохкамашта 14 — 15 шун прикладной дарашта 6 шун да).

Iилма - производственни объединенеш хьахела йоазъеннай вайцига 1968 шера дена. Цар прототипаш яр 1962 шера яьржа хинна производственни объединенеш. Дуцар ер да цхьан хана кхычарца бувзам а боацаш шо-шоаш болх беш хиннача вIаши тарача профилагIа йолча предприятеша хьайора йоккхий объединенеш. ХIара царех объединенеа чухьа йиш яр къаьст-къаьста йола (заводашта чура ярса совгIа) тохкамий, конструкторски, проектни организацеш, амма керттерьяр укхаза промышленни предприяти яр. ХIаьта НПО — Iилма учреждени (институт). Цхьаьнха лоархIаме бахкало а: НПО тIа латташ хиннар дар техникаи технологеи боарам, къахьегама овсарлен изделей дикален «шоай» предприятешка меттел «наьхарашка» а, наст-наста дерригача даькъе и берригача мехка а масштабе лакхъяр.

1979 шера вай индустре лоархIаш яр НПО а йолаш 3900 объединени. Царна чулахар 7200 шоай муаьхьа хинна предприяти 9900 кхьы производственни единицей. Продукци дIанхьайтара боарамга диллача промышленностера цар удельни доал 48 процентага кхаьчадар. Из берригa мехка низашта еш йола концентраци, интеграци, координаци лоарзагIа ца юлаш дегIауха процесс я.

Цу комплексех цхьаьраш бIарччача цхьан даьгъе меттел, доакъошта юкъе а лоархIаме хиле дIаотт. Цун масал — йоккха (80 эзар саг болх беш вола) дукха доакъош дола «Главмоспромстройматериалы» яха объединени (Москва). Цо чулоацу тайп-тайпарча ведомствай 100 совгIа предприятий учреждении (машинашъю ремонтно-механически заводаш, Iилма-тохкама, конструкторски, проектни продукци дIаухийта, кхыйола подразделенеш). ХIаьта доакъошта юкъера разработкаш къаьстта лоархIаме я хIанц, боахамий чура бувзамаш кхотаденнача хьалашка, хIана аьлча цар Iалашду йоккхий халкъа боахама проблемаш экономически эффект ма хулла лакхагIа йолаш, экономически издержкаш ма хулла кIезигагIа йолаш комплексно къестаела.

Шедо яц, НТО а кхыйола Iилма-производственни комплексаш а сиха дегIаахар, уж йоккха хулаш латташ хилар, цар муьчале дегIаахар проблема йоацаш тенденци ца хилар. Атта дац цар программай хьакъехьа вIаши датабувла, унификаци стандартизаци е, дублировани ца хилийта, берригача мехка низашта координаци е. Декхараш чоалхане доацаш дац. Амма уж къестадаро гIо ду ерригача паччахьалкхен планан уоттаяра.

Техникан технологен процесс сихлуш латт СССР. ХIанз шерра-шера продукце 3400 керда тайпа серийно арахецалгга карадерзаду индустре. 1966 — 1970 шерашка 1700 мара ца дерзадаьча. Оборудоване 158 эзар цIера модернизаци ю, 135 эзарнена мара ца ца хиннача. 1978 шера халкъа боахама юкъейоалаьй 4000 изобретении рационализаторски предложения. 1965 шера 2840 мара ца йоалаьча.

Цу гIулакха дикка лоархIаме хинад объединенеш хьаяр. Амма резерваш укхаза хIанз а кхоачалланза л. Гучадьнеа дий ше юкъарчал доацааш бола производительни низ хиларах тарра, Iилма 4 — 5-ла эффективнегIа кулалуреда дукхьал шай организационни хувцамаш бахьан а.

Халкъа боахаме цо лоаца дакъа алсамдаьккха торо хулийт «Планирование тоаярахи производства эффективности балха дикали лакхъяра боахама механизмо ю воздействе чIоагIъярахи» болча КПСС ЦК-ан СССР Министрий Совета сецам тIа (1979 шу) белгалдаьча кердача организационни гIулакхаши экономически стимуляцеи. ЛаьрхIа да гаргарча шинкъаь шера индустре керттера боахама расчетни звено йола объединенеш хьаль йоахилга, хIаьта 1980 шера чакхдоаккхаргда тохкамий, конструкторски, проектни учреждениеш, НПО а промышленни министерствай кхыйола Iилма-производственни комплексаш а заказий-нарядий кIийлен тIа керда техника хьаяра, вараерзаяра, юкъейоалаяро гIулакха боахама расчеташка йоахилга. Уж кердадараш чулоацаргда хIанз кийчъеш йолча 1990 шерага кхаччалца лаьрхIача СССР экономически социальни дегIаахара керттерча доставмий проекто.

Лев БОБРОВ,
АПН обозреватель.

ХОРЖАМАШТА НАКЪАДОЛХАШ

ДЕПУТАТА ЦIА

«Депутата статусах» дола СССР Закон 1972 шера арадаьнначул тIехьагIа вIашагIделлад Заводской райисполкома депутата цIа. ХIанз СССР, РСФСР, НГIАССР кердача Конституцешта депутатий керттера бокъонаш, декхараш юкъехьош халкъо хержарий лоархIам кхы а лакхбаьча, цар творчески балха торонаш шерра хьайийлача, депутата цIа болх беш дола ворхIлагIча шу долча хана къьестта дегIадемад цу цIен методически советo доаца дакъа. ХьалхагIа вIалла ца хиннача тайпара лакхбенна цар шоай декхараш кхоачашдара новкъостал дарца бузабенна бола исполнительни комитетий белхтонкам.

Халкъа депутаташта хьалхишна хIара денна керда дешаш уаттилта хьахьекхад практико. Царех дукхагIдарех де дезараш депутата цIагIа дова.

Доккха сийрда, эстетически хоаш кийчдаь да депутата цIа. Укхазарча папкашка, стендашки, витринашка дика хьокхьенкад Совето, цун депутаташи да дези керттера балхаш. «Ленински новкъагIа» аьнна я керттера панно. Цу гIа хьахьокх иттлагIча пятилетке вай мохи дегIабара программа.

Хоза кийчъьяча цифраши довзийт чубаьхарашта къохьегама овсарло лакхъяра, къамий доход, капитальни вложенеш алсамъяхара кховчашде деза керттера декхараш, хьахьокх потребление фондий структура. Харжархошта хьалхашна еш йола докладаш, беседаш кийчъяра каст-каста пайде еш цу материалех.

Керттера моттиг дIалоацаш я «Статусо дIадохараш — вахаре» яха стенд. Цу тIа хьагойташ я депутата статусах йола СССР Закона керттера статьяш, сурташ тIа бовзийт районин Совета депутатий болх. Цаходдаш халкъо хержачун бокъонашк декхараши, иштта пачхьалкхенна култалдеча творчески пайда эцара йола цун торонаш даим дегайохийт цу стендо. Депутаташта долча новкъостала лаьрхIа кийчъяь районин Совета структура, цун исполком йовзийташ йола стенд.

«ДикагIбола депутаташ» яхача витрине хьалтоха доахк белгалбаьнна дика шоай декхараш кхоачашдена депутатий ии. Шатиевай, Родина, Золотарева, Ягодзинскай, кхыбарий сурташ. Иштта депутата «Сийлен книжка», кхыйола стендаш к депутатий состав йовзийташ. Гургдолча моттиге да СССР законаш тIадола книжкаш, дукха кхыдараш да депутата цIагIарча шкафашка.

Дика методически болх беш ба цу цIен совета членаш — района халкъе суда председатель, депутатий группа председатель В. Г. Коструба, инструктор - общественник Н. Е. Чуть, гIишлошъяра дешашта йолча массахарча комиссе председатель Е. А. Митрофанов, депутаташ Х. Н. Асатуров, А. М. Кеварков, Е. М. Улизько.

Халкъо хержараш дагабовла боагIаш йола юкъмоттиг а хилла дIаоттад депутата цIо. «КъахьегамхоI письмошцен заявленешцен беш бола депутата болх» аьнна ше харжархошта хьалхашка къамаьл деш депутата Асуев Хьаде аьлар: эшаш дола литература хьахаржара цаховр хьаIомадара дола тха гIенча да депутата цIа.

Укхаза депутата цIагIа бетта цкъазза хьалхе а оттаьлча графинагIа хул депутатий массазарча комиссей заседанеш. Депутато пачхьалкхенна култалдеча дикагIа дакъа лацара дешай цахаддаш йоинхо ю исполкомо. ХIара хулача хоржамашка керда хержа дукха хул депутаташ. ДукхагIбараш шоай профессе болх дика хоаш хул. Из цхьа болх харах кхоачам хилац лертIа депутата декхараш кхоачашдара. Пачхьалкхенна доал дара практически опыт йолаш хилац уж. Цу гIулакха доккха новкъостал ду депутата цIено.

ХIара депутата эшаш долче дешашта жолаш корадоагIаргдолаш вIаштIехьбанкха гIерт тхо депутата цIен болх. Цхьабакъда, оаха хIанз а цхьам кога тIа а даьккха дIаоттадаьдац тIехьара хержача къонача депутаташа боккхагIбарий опыт хьаIомаелта. ХIаьта дукха ба тха опыт хьаэца мегаргбараш.

Къахьегама а обществени а балхий йоккха опыт йолаш ва Асатуров Христофор Карпович. 1961 шера денз депутаталла хоржаш хьивоагIа из. Цийх тешам бенна хержарашта юкъе каст-каста къамаьл деш хул из. Хозача дешаца белгалъяккха мегаргйолаш я «Грозгорфотоэнобыт» объединене фотографалла болх беш йола депутат Е. П. Пензина. ЦаргIара масал а эцаш Iомаду оаха къона депутаташ.

Масала, оаха чIоагIа уйлатIайохийташ да массазарча комиссейн депутатий группай председателий дешар. Шера лаьрхIа оттаьча планагIа квартале цкъа ю массазарча комиссейн депутатий группайе култалхошцара семинараш - совещанеш.

Исполкомо чакхдоах «Депутата денош». Укхаза депутаташта дуних халкъашта юкъерча дешех лекцеш еш, лекторанаш, къамаьлаш ду райисполкомо отделий (райсобеса, райфинотдела, ОКХ, РОВД) култалхоша, кхычар. Хоржамий округашка, бахача нахо хьалхашка, массазарча комиссешка шоаш баьча балха опыт ювц дукхача хано депутата болх баш хьебоагIача депутаташ.

Квартале цкъа хул «Къонача депутата ди». Керттерча дакъе хьаргулу хьалхахара хержа депутаташ. Царна довза лоаш хул «сенгара дIадоладургда» яха дош. Хьалхарча юкъара практически балх тIа низкъало хул дукхагIболча депутаташта. Юххьанца оаха царна Iомаду статусах, районин Советах дола Законаш, дуаш харжархой заявленештех жалобаштех лаьрхIа уйлетIа а йохийташ беча исполкома еррига отделий, службай балхах.

Депутата цIагIа чакхйоахаш я района култалхой бахача нахаца вIаштIбеттабалар, собранеш, улицай цIайши райсовета сессеши яр, кхыдараш санна йола керттера мероприятеш. Духхьал цу цIен активо увттаеш я оргмероприятей планаш. 1979 шера цар оттаьяр «Иштта кийчъе еза агитпункти хоржамий участоки», «Отчет еш къамаьл деча депутата новкъостал», «Дика чакхишта доахаргда хоржамаш» яха методичкаш, цхьайола памяткаш.

Депутата цIагIа гул а луш болх беш я тха массазара 13 комисси. Укхаза гул а луш хьалхе а еш сессешка е еза докладаш. исполкома лаьрхIа йола материалаш кийчъю цар. Масала, депутата цIагIа хIацале а дIадоладаьд 1980 шера 24 феврале хургдолча хоржаманка кийчдалара балхаш.

Дика болх беш дукха я массазара комиссеш. Царех я уахцIеноаи социальни Iалашоаи комисси. Лораш, медсестра, слесарь, шлифовальщик, продавец, техника кхерамален инженер, кхыбараш юкъе богIа 9 сахах латт комисси. Цо болх бу шера йолча перспективни планагIа.

Шоай депутатски декхараш кхоачашдарах депутаташа еча отчеташка хан-хиннахьа ладугI цар. Иштта ладийгIар депутаташа А. Г. Кочагина, В. Т. Гоманова, В. И. Чернашина, В. И. Дудникова яьча отчеташка.

Дешаш кийчдеча хана комиссе дакъа лаьц бех поликлиникашкара, больницашкара специалисташ. Халкъа образоване, коммунальни боахамий комиссешка цхьана заседанеш ю.

Комиссе балха керттери инициатораш ба обществени балха шийна хьинар ца кходе йола «Солнечный» яхача санаторе керттери лор председатель Л. А. Ягодзинская. «Заря» яхача профилакторе керттера лор, председатела заместитель Л. З. Лысенко. Депутата цIента гIолла шерра дIайоаь дикагIйолча комиссей балха опыт. ХIаьта шийн проблемаш а я депутата цIен. Проблемах ийса болх беш хила на кхоаненга бояьккха гIа-да.

Депутата цIен гIуланхаш духхьал методически балха хьалхара гIо, хьалхара эттал мера лархIац оаха. Депутатски цIенах советски балха кабинет хургйолаш дола хувцамаш дарах доли дош дуца оттаде безам боаш да тхо. ТIаккха укхаза тIаикхетаргъя методически подборкаш, керда выставкаш. Из вIаштIехьдаргда депутата дIамигача цIенгара тхо методически советага долвлаш. Цига хургья депутатски, массови самодеятельни общественни организацей, совета болх идеологически Iалашбара, советски активана дешара секцеш. советски балха эффективности дикалаккхерга цу деррига ше.

ХIанзалца хьагуа мел дар чIоагIа лорадеш, хIанз чIоагIъенна яьнна балха формаш методаш дегIа а йоалаеш бе лерхI оаха ше хувцам. Чубаьхача депутаташта, кхыболча наха практически кхетам лургболаш, шоаш творчески болх бергболаш вIаштIехьъякха лерхI оаха кабинет. ХIаьта цу кабинетага гIолла Къилбаседа Кавказа республикай, областий, крайи, мехка Советашцара бувзам чIоагIбе а шербе а безам ба тха.

В. ЧЕКУНОВ,
Заводской райисполкома секретарь.

КАГИЙЧАР ТОЛАМ

Надтеречни района «Знаменскийн» яхача комсий совхозера коммунист Р. Усманова керте латта комсомольско-кагирхой бригада массанел хьалха йистеьнийн комсий бешимашкара деррига балхаш кхоачашдаь. БIаьсти ялча гIоне хьайоагIа из коллектива балка толамаш доахаш. Цар дош денадар хIара гектара тIара 48 центнер комсаш яха, план 46 йолаш. ЛаьрхIа хиннар толамца чакх а даьккхар. ХIара гектара тIара 58 центнер а йоаккхаш 60 гектара тIара комсаш чуйина. 20—22 процент шекар а доаллаш.

ТIадоагIача шера хургболча хьувкьама а хIанзое а йоакко еш, лард йоллаш я бригада. Комсашта чудуйташ хий дуллаш ба цу коллектива къахьегамхой. ХIанзое 60 гектара тIа хий дилла баьнаб уж. Бригада коллективо дош деннад тIадоагIача шера хIара гектара тIара 60 центнер комсаш чуя.

Кагийча наьха бригаде къаьстта хьинаре къахьегаш ба комсомолькаш ТатасагIар Хьаван Залман, Арсангиреева Малика, Хуннсова Зала, кхыбараш.

М. ХУМАДОВ.

ПНР. Хьалбаь боалаш латт республике эттара хьалхара шера кхел йола советско-польски доазонгара «Катовице» яхача металлургически комбинатага кхаччалца булаьаш бола машинникъ. Каста цу тIа гIолла йолалургья криворожски руда. Силезера хIор, кхыдола халкъбоахама мовхьаш тIадола составаш. Кердача магистрала торо хулийтаргья хIанз санна доазон бисте мовхьаш Iодоассаде ца дезаш уж дIа-юта кхаьа.

СУРТА ТIА: машинникъ буллачара тIехьара участок.

ЦАФ — ТАСС сурт.

ЭШАШ-ЙИЙ ТЕ ЕВРОПАНА КЕРДА РАКЕТАШ?

Цу хаттара жоп луш хилча, эттаре хьалха Европе латтача тIема а политически а хьалий объективно мах бе безаргба. Цхьабакъда, НАТО штабаша леладер европейски континента тIара реальни сил отношени тейкалъара доацаш фуннагIа дагь а чIоагIа хераме йола ракетно-ядерни тераш, дикалга дилча керда йола компонент — «европейски ядерни низам» хьадери а дIанийсдара а план чакхьякха шоай безам хилар да. ЛерхIаш вар да цар гIонна тIемаш дара стратегически хьалаш европейски театре а дунен масштабе а США-нея НАТО-нея пайдала долча тайпара хувцар.

Средиземни форда тIарчен Малхбоалени - Атлантика тIарчен американски ракеташ кхухьача авиаце, лаьтта базаш йолча США тактически авиаце, Англех Францех бомбардировщикийн форди кIал лелача кемайн, иштта лаьтта базаш йолча цар ракетийн, юххера а «Першинг-1» яхача ракетий (цу ерригача средствай торо я Варшавски Договора мехкий, цу дакъе Советски Союз а территоре гаьннарча районашка кхача). Иш я хIара не низ 200—400 килотоннага массеш мегатоннага кхоачаш йола, кIезигагIа але и 1500 ядерни заряд хьокхьча дIаккоачае. Царна тIотоха сен Европа йистошта юхе патрулировани еш долча НАТО-га дIаденнача форда кIал лелача американски кемаш тIара 1000 километр гаьна уллача хьожаьча моттиге 600 — 800 ядерни зарид дIаккоачае торо йола «Посейдон» яха ракеташ.

Цу тайпара, долча бесса аьлча, герз совдакха дезаш яр НАТО яц. Варшавски Договора мехкаш да.

«Советски совнений» хьакъехьара телис духхьал шоашкара дагалаьца хIама хиларах газеташ дешарий цхьаккха цеко ца хилийтара, дагадохийтарсда вай. Малхбузен официальни гIонараша деча мукIарлонех модернизаци ярех йола решения НАТО тIаийций 1975 шеррехьа СССР малхбузехьарча районашка Малхбузехь «СС-20» оалачарех цхьаьккха а ракета ца хиннача хана. США президента Дж. Картерен госсекретара С. Вансен берратача чахата дIа а хойташ баьккдир, кхыметтел тIехьарча хана а деш. Малхбузенен Малхбоаленвен юкъе хоаддадаь аьлча Европе, паритет хилар. Их харциш вац НАТО генеральни секретарь И. Лунс а, хIаьта иштта стратегически тохамий лондонски Дунен халкъашта юкъера институт а. Цунца цхьана американски оборона министра Г. Брауна вIалла къайласIа хIама а доацаш лаьллеки йир. Пентагонен НАТО и планаша де лерхIар 80-гIа шераш декъалуш ядерничоа санна иштта ядерни доапача герза а даькъе из блок Варшавски Договора Организацеш тIехьакхар да аьнна.

ХIаьта из де лаьрхIад малхбузеневропейски мехкашка «Першинг-2» яха ракеташи ткъамаш дола ракеташ дIанийсъяра чотагIа. Ткъамаш долча ракетий хIанзалца хиннац аналогаш. Из принципиально кердача классах дола стратегически герз да. ХIаьта хIанз ФРГ латтача «Першинг-1» яхача 108 американски ракета метта дIанийсъергья 572 ракета Малхбузен Германе, Англе, Бельге, Голланде, Итале. Ракеташ кхаза гаргга тIакхетарой уж Малхбузен Европа хьалха шоай территоре гIа американски ракеташ вIалла ца хиннача пачхьалкхеной йоаккача группа тIема инфраструктурана юкъекхьарой шеко йоацаш хьахьокх дувцар НАТО ядерни потенциал чIоаттIа совъяккхара дош хилар.

Шеко яц, духхьал хьалхарча юкъигерча базировани средстваш селла дукхача кердача ракеташна алсамъяхар ше кхераме да. Цхьабакъда, из деша цхьа оагIув мара бац. ШоллагIа бола шийн тIехьаленга диллача кIезигагIа кхераме боаца оагIув латт. Пентагона планаш кхоачашхиларо цу средствах пайда эцара лостам, хIаьта цунца цхьана Европера меттел бIарчача дунен тIара а деррига стратегически хьал оалагара хувцаш хиларах.

Хоаш да, «сиххача регионане», «реалистически кхерам лоаттабара» хьакъехьарча малхбузехьарча стратегически концепцешка хьежача хьалхарча юкъига тIарча базировани ядерни средствах пайда эца лаьрхIа я тIема цхьан театра тома чура арабала йиш хила езаш боагача «тактически» ядерни тIом оалаш бар иймеккача. Цу моргча тIема тIа ядерни герз тоха йиш яц США территорена а стратегически ядерни средствах йолаш йолча цун доахачуь территорена а. Цунах деррига чулоацаш бола ядерни тIом ца хилийтара де дезар лерхIаш да ядерни герзах алхха тIемаш деш латтача зоне мара пайда ца эцар.

ХIаьта «Першинг 2» яхача баллистически ракетехи «Томагавк» яхача ткъамаш долча ракетехи дийцача, уж Пентагоно оттаьча атлантически доктринаша лерхIачох. Аьлчча бесса аьлча, США стратегически наступательни низаша къестаде дезаш дола декхараш кхоачашдара Советски Союзен Варшавски Договора мехкийн гаьнна ядича районашта етта езаш я.

Кхьача тайпара аьлча, НАТО-на «цун шийн кхерам лоаттабара потенциал», хьае еза яхаш бахьан а доахаш, американски стратегически ядерни наступательни низий керда потенциал хьае а из хьалхара тохача хIаман компонента хьисапе Варшавски Договора мехкий доазонаш тIа ялья а гIерт Вашингтон. Дика хетадеш да уж ракеташ гIоттаяра тоIаеш йола юкъара Пентагона култалхой бе йоаллаш хургья.

Ши уйла хила иш йолаш хIама дац, нагахьа санна НАТО планаш кхоачашхуле Советски Союзан цун союзникаши шоай оборона лаьея ца бича барг це хилар. Из бахьан долаш, шоай мукъагIа а ца долхаш, кхы а дукхагIа нах бовбергйола герз хьадира ярхача лаьа юкъедаха дезаргда европейски халкъаш. ХIаьта цул кIезигагIа кхерам болаш доаца гIулакх а отта мег: Малхбузе из герз хьадара тIаккхувш хиларагIа йоха тарлу гаьне далара низ юкъера бола герз кIезигдара дахьерча переговорий кIийле.

Иинъялийта йиш яц цу деша вож оагIув а. Ядерни чIира кхерам США-на гаьна бакиха лерхIаш. Пентагона стратегаша хьалха тохар кхетаргйолаш чIал оттаю Малхбузен Европа, локальни а региональни а ядерни конфликт эките дийна йисара шансеш а йоацаш.

Из, дагадоххарагIа аьлча, кхетаду хIаман уйла еш болча Малхбузен Европа дентелаша а. Цар уйлаш хьакхайнайр малхбузенгермански публициста Тео Зоммера: «Бирсача географически долаш дараша тешал ду, кхыметтел геттара чIоагIа хьалйизача натовски ракетий арсенало а тIатассац Советски Союза хIалакъяра кхерам. ТIаккха миштa хургда нагахьа санна СССР а цу тайпарча средствашка кховде, цун-м кхы меттайоагIаргйоацаш тоха йиш ма йий Малхбузен Европина».

Малхбузен Европа кхоане цIаккха а ца хиннача бесса ювзаенна я чай хана машар чIоагIбара перспективана. ХIаьта хIара европейца кхыметтел американца а кхерамзле цун цIенна гонахьа оттаьча ракетех тийша яц. «Герз дIадаккхара герз совдаккхар» дац эшар, кийсхона шишта а оагIон кхерамале цхьатарра хилийтарен принцип телха а ца еш Европе вIашдухьал латтача тIема низий боарам лохбара новкъа лерраргIа дIахо дахар да — из да машар боккъонца чIоагIбара де дезар.

(АПН).

ПЕРЕГОВОРАШ ЕРГЬЯ Е «ГЕРЗ СОВДОАККХАРГДА»?

Английски «Дейли телеграф» язду американски ткъамаш долча ракетех: уж гата деш иш, моттиге бахача наха цунах хургйола алхха цхьа новкъарло, — «цкъаза наьжъашка ракеташ кхувса установкаш араюргхилар». Кхыметтел автомобильни пробкаш а хургйоацаш да-кх гIулакх, хетаргаьа.

Цхьаккха а хIама новкъа хургдоацаш хIана дац аьнна да-кх гIулакх... ХIаьта ядерни катастрофа кхерам? Цунах дувцаш цхьаккха мугI а бац. Британски правительство кийча я английски территоре тIа керда американски ядерни герз дIанийсдайта рагьа хила ьына хоаш беш, газето белгалдоаккх, из «Росса малхбузехьарча районашта тIадерзадаь хургхилар». Сенна эш Британена герз? Советски Союзацара гIулакхаш цунна ю переговораш низа позице тIара яра, яхаш дукхаза заявленеш яь консерваторий лидераша. Цар политика керттерча пункте паI хьалхагIа «герз кIезит-дукха тIатоха», тIаккха цул тIехьагIа из сов на далийтара хьакъехьара переговораш е яхаш я.

Амма Европана ракетизаци яра керда раунд йола а яь, цул тIехьагIа цу гIулакха тIахьожам доаттабарах болча переговорий истола гIа Iоховшар. гIудалкхах гоер тIехьашкаьарча оагIорахьара йожар санна хIама да. Цхьабакъда, тIатоха а тIерадаккха а доацац духхьал цу тайпара, разрядкага бодача новкъа дахара духьалъерзаь комбинаци я Малхбузен Европе американски «Першингаша» ткъамаш дола ракеташ дIанийсъьлийтара тIехьарчар могаср.

Советски Союзо, хоаш долча бесса, дIакхайкадаьд СССР малхбузехьарча районашка дIанийсдаьча цу тайпарча ядерни герза дукхал хIанзарча боарамца кийсдича кIезигъе ше кийча хилар. Из деррига аьлла, нагахьа санна Малхбузен Европе хIана цига йолаш ярел боккхагIа гаьна кхаьра низа юкъера бола ядерни средстваш дIанийс ца йойл. Из предложени вай яра бахьен СССР цу тайпарча герза тIех хилар дацар. — Европе латташ я Варшавски Договорен НАТО-н тIема низий паритет. Советски оагIоно леладьр духхьал Европерча тIема разрядкан герза доазув оттаярен проблема къовстаяра гIулакх дIахо дахьа безам хиларо хьалхадаьккха хIама дар. Цунах къаьгга дуц Европерча гаьна дахара низ юкъера болча герза хьакъехьара переговораш кхы ха а ди а доацаш йолаярах йолча Леонид Ильич Брежнева тIехьарча предложенеш а.

Малхбузен делелаш, цу дакъе британски бараш а духьала бен цу тайпарча переговорий идена. Цхьабакъда, укхаза гIулакх латт фу йийцан мацен баха дага ба уж переговорашка яхача дешах. Нагахьа санна Советски Союз герза хIанзара боарам тервал а беш укх сахьате дискусси йолае кийча яле, Вашингтони НАТО-и дага я хьалхагIа «герз кIезиг-дукха тIатоха», тIаккха, е из гIулакх деш латташехьа е, герз кIезигдара торонех дуьна.

Маневр чакхсадоагIаш и: Малхбузе дага я переговораш, низий баланс толла я яь, тIема совле шоашкахьа а аьнкха йолае. «Нагахьа санна герз дIадаккхарах переговораш е вай безам бале, — йоах английски премьер-министра Маргарет Тэтчера, — вай из низа позице тIара де деза, низ боалача позице тIара а ца деш. СССР-ен Малхбузени позицей башхалоаш гуш я — переговорашк йолаярах йола предложени йоалаеш, Советски Союзо Центральни Европерча шийн бIувн герзийн дукхал лохъю, НАТО-на дагадоалар да шийн керда ракетни планаш чакхъяхар. Переговораш дика чакхъялара цо новкъарло е тарлуш хилар бахьан долаш герз совдаккхара сихлала ца дезаш хилар белгал а доахаш Леонид Ильич Брежнева заявлени йир, переговорех хьахулараш дика хилийтара йола шансаш дукхагIа хургья, нагахьа санна уж чакхъяллалца йолча хана гаьна ахара низ юкъера бола ядерни средстваш хьаярах а дIанийсъярах а цхьаьккха решени тIа ца аце аьнна.

Британски тори цу тайпара йола решени тIаэцар могадаь ца Iеш. дIахо а йола, английски ядерни потенциал юха хьае а йолаеш. Дувцар да «Поларис» яхача ракеташта меттел ядерни боеголовка лелабе йиш йола «Трайдент-1» яха американски баллистически система дIаоттаяр. Цу ракетий гаьна ахара низ 7 эзар километрага кхоач. Советски Союза тIахьожаь хургья уж.

Къаьнача ракеташта меттел кердараш оттаяр герза эргIанара, «модернизаци» яр санна дола хIема лаьрхIа гIерт цу операце автораш. Амма, деррига а тераладаьа, цун лоархIам дукха а боккхагIа ба. Антиразрядка авангард хинна дIаоттача Англех, цун лидерий, хIаьта иштта Вашингтонен НАТО-н уйлашка диллача, кхыча европейски мехкашта бола цу даькъера хьокхам хила беза. «Трайдент» яха ракеташ Великобританега йохнаргIа американски ВВС муъхъа лургба шоай керда ткъамаш дола ракеташ английски базашка дIанийсъе. Британски прессо хозахета олац цу сделках «Вашингтони политически могалло». Англи эшаьй? А Малхбузен Германи эшаьй. ХIана аьлча из а «Великобритане леррагIа гIоргья, шийн территоре тIа ядерни боеголовкаш а йолаш йола американски ткъамаш дола ракеташ дIаоттае бокъо а луш».

Британе башха ше йоцуш е йиш йоцаш сий да герз хьаделга сихдара аргIанара раунд лехача хьалха латтарах цун доалар. Цунна а разрядка кхыча довхошта а политически лаараш кхьергьяц цо. Цхьаккха пайда а боргбиш цунах, духхьал политически хьалаш, переговорий истола тIагIолга чоалхале дергдергда, кердача герза чакхахамаш хьал-Iо а отташ. Социалистически мехкашцара гIуланхашка цхьаннена а гIойле яьяш низа позице тIарча политико.

Э. ЧИПОРОВ.
(АПН).

ТIехь-тIехьагIа шерагIа бержаш латт Великобритане консерваторий правительства экономически политикапа духьалара боаш. Лондоне, Блекпуле, мехка кхыча городашка чакхъювлаш я социальни эшарашта дIаухийта ассигнованеш кIезигьяра духьалара, хьабе болх боацаш хилараш дукха нах балхашкара дIабоахаш хиларах духьалара демонстрацеш.

СУРТА ТIА: Лондоне демонстраци йолча хана.

А. СТЕПАНЕНКО сурт.
ТАСС фотохроника.

СалаIара хьалаш во вIаштIехьдаьхад

Ачхой-Мартановски района Ковтарой-Юрта юкъе гIолла чакхбоал никъ. Хоттала Iочутоладаь а духхьал цу тIа гIолла а IаьнагIа башха-дика маьнха ча улл. ФудъьогI ер? аьнна хийтар. Цу хьакхьехьа новкъа водача цхьан сагага хьуттача:

— Ферме болаш ба ер никъ. Укхаза гIолла ига ча дIаккхуь тракторашца а машинашца а, — жоп делар цо, вела а къежаш.

Ча уллача новкъа дIададахача нийсса «Лермонтовский» совхоза шоллагIча шурий ферме кхаьчар тхо.

Ферма ков. Хьайбаш латтача цхьан помещенегара вокхаьна хьаьча иккаш йовдаш тIавохалургволаш яц, сел боккха хотта болаш.

— ДIахо докалургдиц шо укх хоттала гIолла. Бакъаьа хурга шо цIеча уголоке чудахача, — аьлар тхона духьала кийттача ферма зоотехника Эльмурзаев Юсапа.

Хьайбаш леладерашта салаIара хьакъоастадаь цIа цIеь уголок я аьнна ала йиш йолаш дац. Цхьан хана кIорте хинна демаш даьна бIеха ленаш, цIе кIаца тIаделла гищденка истолаш. Цар тIа укх къьпа журналаш. Керда цхьаккха газет дац. Цен цхьан мIенге лаьтта уал тIа цхьаккха сург а доацаш фотостенд. Цуа совгIа, ленех хьалтеха кхы а ши стенд доалл. Ферма коллективо социалистически декхар тIаийцад «1980 шера хIара кхоачача IаттагIара 2000 килограмм шура кикха, план 1980 йолаш» аьнна даь йоазув да цу тIа. Из кадаьр гIалат ваьнила гуш да. Цхьабакъда, ферма култалхошта из гуч ца далар тамаш йолаш да.

ЦIе уголок вIаштIехьъякхаре хьакъоастадаьча цIагIа яц е радиоприемник а е телевизор а. Уж эцац аьнна мотташ бий-хьогI хьайбаш леладераш лоаш? Бац. Из гучадаьлар доярнашца къамаьл дича.

Массехк бутт хьаха ше декар а даь, хIаьта геттара раьза а йолаш балха ера ферме къоен доярка Мудорова Асет. Цхьабакъда, хIанз декхе лыхай из.

— Сагота а тхо долча. Телевизор ювцаргъяц аз. кхыметтел радиоприемник а пандар а бац ферме. «ГIулакх а дита пандар локхаш халкадувлен телевизорага хьежаш дагIен мара кхы тIа мы эшаш вайна». Йоах ферма култалхоша. Балха доагIача хана кхыметтел транзисторни приемник а боккъо дац тхона цар. ХIаьта хьай баш леладу къона бол хьой дукха ба тха ферме. — йоах Асета.

БIаьча дий ферме болх беш доаккха доярашна, салайча мара цIа а ца боллаш. ХIаьта уж телевизорага хьежача, цар пандар локхача йовкка шура кIезиглург ца хиларах шеко яц.

СалаIара а балха а хьалаш иштта во вIаштIехьдаьха доладаше а дика да ферма коллективо-гойта къахьегамах хьокхамаш. Иштта шера план 6970 центнер йолаш цхьайтта бетта пачхьалкхенна дIаенна 7173 центнер шура.

Дукха ба цу коллективан хьадечох дог лазаш, бехктохам кхетабеш бола нах. Масала, къона доярка Сербиева Зина. Ялх шу да цо цу ферме болх бу. Ходдаша тIехкоачашду шура иккхара тIаэцаш дола декхараш. Цхьанна а хIаман сагатде дезаш яц из, аьнна хеталу. Из иштта дац.

— ХIанз хIара Iаттагара юкъера даьрхIача 6 - 7 килограмм шура йовнх яз. ХIаьта боахка укх хана дукхагIа йоаккхар, доахан кхабара гIулакх дикагIа вIаштIехьдаьккха хинна хиларах. Концентраташ, масала, оаха оахош телар доаханна, маьлгIоа мел дIа еза я хоаш. Доакъарх ийсса пайда эцар ма массанахьа доярашта шоаш тел доаханна концентраташ. ХIаьта укхаза иштта дац. Боахама керттерча доакъар кийчдеча цехе барда кийчбеш цунах тох концентраташ. Тхога хьа а ца кхоачийташ. Сона из ийса хетац. Со а сода цхьана балх бу доярнаш а тешац рационага хьежоха бардах теха концентраташ тха доаханга хьакхоачаш хиларах, — йоах Зинас. — ХIана тешац? Доахана лу шура кIезигъьяр бахьан долаш. Цул совгIа, хьаьнна барда дерригача доаханна цхьатарра чуботт. Из нийса дац. ДукхагIа шура луш долчарна дукхагIа тела беза вх. Хиял ма беза цу ханнаьле барда хьа ца бахьаш моттигаш а йийслу. Цхьайолча хана духхьал дIоахдаь хий дахь. ХIаьта цу чу цIапкъа чIара башац оаха доахана лу бегха йоа. Юкъе дукха лаьтта долаш да Iалашдаь доакъар а. Хьайбаша дикагIа дуаргдолаш цу них минерални хIамаш ца техача яьаш.

— Доахане йов тIарча оалхазарий деррига тайпай продуктивность лаккхьярах, хьайбай боахама продукташ алсамьяхарах. Доакъарех пайда дикагIа эцарах йола хьайбаш леладерий творчески инициатива ма могга хьаллацен дегIамхувлен, производства культура лакхье а доахан вIалла тIера ца доалийташ леладе а деза», аьнна да «1979 — 1980 шерий Iан замалахьа хьайбай боахама продукташ дукхагIа яхара кийчъяри духьа хьайбай боахама болхлой Еррига-союзни социалистически ях йоарьшкара хьакъехьа» КПСС ЦК, СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о, ВЛКСМ ЦК-ас тIаийцача социала тIа. Цу дешашка хьежоха вIаштIехьбаьнхабац укх ферме болх. Производства культура лоха я, наьха творчески инициатива теркальац, лерттIа пайда эцац доакъарах. Мело а ца еш, уж кхоачамбоацараш ма хулаз сихагIа дIададаьа хьажа беза совхоза, ферме култалхой.

К. ШАМХАНОВ.

ПРОФСОЮЗАШКА — ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

БОЛХ КХЫ А ХЬИНАРЕГIА БЕ БЕЗА

Укх деношка союзни ЦIагIа хилар культура болхлой профсоюза XIII областной конференци. Цига ше отчетни доклад еш профсоюза обкома председатела Н. П. Светайлос белгалдаьккхар, КПСС XXV съезда, СССР профсоюзий XVI съезда решенешца, КПСС ЦК соцамашца хьалхе лелаеш отчетни юкъагIа профсоюза обкомои профсоюзни комитеташен пачхьалкхен планаши социалистически декхарши кхоачашдара къахьегамхой сарцагIбоахаш хьинаре къахьийгадга.

Профсоюза обкомо доадамболлаш болх чакхбаьккхаб культура предприятешкей организацешкей социалистически ях ма йоагIа вIаштIехьъяккхара. Такан социалистически яхье культура дерригача доакъошка къахьегарех 90 процент гаргга бараш хьинаре дакъа лоацаш ба. Царех 354 сага яьккхай «Коммунистически къахьегама ударник» яха сий дола цIи. Республика 39 клуба еннай «ТIехдика болх бу клуб» яха цIи, хIаьта цу тайпара цIи лелаеш я 72 библиотека.

Культура предприятешка шерра нывржа хиннача социалистически яхьо гIо дир балха тIа дика толамаш даха. Иштта, цхьа санна дукхаза а Еррироссийски социалистически яхье призовой моттигаш а культура болхлой профсоюза ЦК карара кара тела ЦIе байрахкаш а яьхай И. И. Заболотнс цIерагIча типографе, республика культура министерства ремонтно-производственни комбината коллективашта. ХIаьта радиотелецентра коллективо лелаю телевидене радиовещане Пачхьалкхен комитетаи культура болхлой профсоюза ЦК-вя карара кара тела ЦIе байрахк.

Культура болхлоша шоай лоархIаме декхар а лоархIаш тIатоIIа къахьег «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабаbах» болча КПСС ЦК соцамо, «Юрташка бахача наха культурни гIулакх делга дIахо эргадоаккхаш тоадара хьакъехьа де дезарех» болча КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советен соцамо дIадехараш вахаре кхоачашдара. Цар айхха бувзамаш лоаттаду Грозненски гарнизона бIухошца, шефски гIулакхаш леладу юрта боахама къахьегамхошца. Къахьегамхошта, къаьстта а цагирхошта, коммунистически кхетам балара дакъе белгалдаккхал дика хIамаш карагIдийннад, масала, краеведчески, изобразительни искусствай музея коллективашта.

Республика культура болхлоша дика белгалъяьхар вай мехка вахаре йоккха моттиг дIалаьца событеш — Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизар, СССР керда Конституци тIаэцар. Сакъердамаш, лакха идейни а художественни а боарам бола спектаклаш уттаьй Нурадилов Ханпаший а М. Ю. Лермонтова а цIерагIча театрий коллективашна. Къахьегамхошта юкъе шерра болх бир республико йоазонхоша. Цар чаккхдьяхад книжкаш дешаршца дола дукха вIашотIкхетараш. Къилбаседа Кавказа, Херсонски областа, Карельски АССР йоазонхошца кийчдьяд литературай доттагIала цIейш. Вахача наха эстетически кхетам балара дукха къахьийгад Нохч-ГIалгIайчен художникаша. Цар боккха толам санна ларIа магаргда «Советски Къулбахье-79» якача выставке царех 29 сагь дакъа лацар.

Профсоюза обкомо, профсоюзни организацешен боахама кулгалхошен теркам тIалоаттабаьб къахьегам лорабари, кхераммазен техника, къахьегама законодательство ниисса лелайдара дешашта. Культура предприятешна дакъа лаьцар кхалнаьха-болхлой къахьегама, быта, садаIара хьалашка Еррисоюзни хьажаре.

Цхьабакъда, докладчика а пренешка къамаьл даьрараш а белгал ма даьхара профсоюза обкома а профсоюзни комитетий а балха юкъе карагIдаьннача дикадаращца цхьана цIенхаштта кхоачамбоацараш а да. Иштта, цхьайолча профсоюзни комитеташа доаттIаш дола дакъа лацац культура предприятей коллективашка шерра социалистически ях йоаржаеча, йоахко яц произведеней идейно-художественни боарам лакхбара, болхлой къахьегама хьалаш вIаштIехьдакарен тоадарен.

Конференце белгалдаьккхар, хIана а тIехьа цхьадолча театрий коллективаша, концертни организацеша юртарча культура учреждениешта, художественни самодеятельноста коллективашта шефски гIо-новкъостал дара болх тесса лелабеяга. Юрта боахама къахьегамхошта а эскаре гIулакх деча бIухошта а юкъе культурно-шефски болх моттийта лелабу моттигаш хаьдда гучайоахаш дир конференце Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни артиста Х. К. Шамнова даь къамаьл.

Иштта хаьдда дийцар конференце профсоюзни организацеша кхетам балара болх вIаштIехьбаккхара ергача торонех пайда ца ийбарах, профсоюзни собранешка къахьегама а производственни а дисциплина чIоагIъяра кIезига дакъа юкъеккхьарах Сунженски районни типографе местнома председатела В. П. Шевченкос, художника Г. Л. Пассарас. Физкультурни а спортивни а болх шерагIа боаржабьра новкъарло ю кхоачамбоацараш белгалдаьхар «Грозненский рабочий» издательства местнома председатела Л. В. Плескуновс.

Конференце иштта къамаьл дир ревизионни комиссе отчет яьча цу комиссе председатела А. А. Зеленкова, телевидене вокккагIволча редактора В. А. Богданова, ДОСААФ Нохч-ГIалгIай комитета председатела В. В. Лукьянова, культура болхлой профсоюза Шалински райкома председатела М. Б. Бибулатова, Грозненски городской киносета директора Ш. В. Вахабова, кхыбараша. Конференце дIахьха къамаьл дир культура болхлой профсоюза ЦК инспектора Б. К. Халимонова.

Культура болхлой профсоюза обкома председателала хержав Э. А. Исаев.

Конференце балха юкъе дакъа лаьцар облсовпрофа председатела О. С. Беляева, республика культура министра Р. А. Сайханова.

Лекторий семинар

Укх шера 12 декабре РСФСР лекторий-международникий даим болх беча семинарий-совещаней аргIанарча занятей материалех лаьца партийни комитетийи РСФСР «Знание» якача общества Нохч-ГIалгIай республикански организаци лекторий-международникий аргIанара семинар хилар, иззамо семинар хиннай гор. Горьке укх шера 20—23 ноябре, гор. Ереване — Азербайджански ССР, Армянски ССР, Грузински ССР лекторий-международникий семинар укх шера 20—22 ноябре.

Цул тIехьагIа лектораштамеждународникашта аттестаци яра практиката хьежар.

Белгалдаьхар лектораша-международникаша деча къамаьлий боарам, дикал лакхъяра лекцеш вIаштIехьйоахилген чакхйоахилген тоадара. КПСС XXV съездо тIайийца, машарен дунен халгъашта юкъе цхьана гIулакхаш леладари дукхьа, халкъий паргIатон кортамукъален бахьан долаш дIахо лоаттабергболча къовсама Программа кхоачашъеш КПСС-ой Советски пачхьалкхеной чаккхдоала арахьара политически гIулакхаш сихаегIа, дикагIа, пайданегIа хургдолча тайпара дIадовзийтара аттестаце дикача оагIорахьара чIоагIа воздействи еш хилар.

В. БАНКИН,
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома лектор.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ЭЛЕКТРИЧЕСКИ СЕТЕЙ ГРОЗНЕНСКИ ПРЕДПРИЯТЕ

пачхьалкхен а частни сектора а абоненташка ДIАХОЙТ:

Электрически сетей Грозненски предприяте берригача пачхьалкхени частнии сектора абоненташка дIахойт 1979 шера 31 декабрь хьалтIеккхачалехьа йоагаьлча электроэнергех доагIачун расчёташ е езилга, цул совгIа частни сектора абоненташ деккарийла ба ха тIехъаьнна йоагаьлча электроэнергех доасIар 1979 шера 31 декабрал тIехьа ца доалийташ дIадала. Нагахьа санна из дIа ца хой кхы хIаьнна хоеш ца беш электроэнерги соцберга.

Цу хадал тIехьагIа абоненташ дь претензеш электрически сетей Грозненски предприяте хьоэцаргьац.

Нохч-ГIалгIай АССР моттигерча промышленноста министерствана чуйоагIача художественни промыслий объединене дукххача болхлоша доккхий декхараш тIеийцад В. И. Ленин ваь 110 шу дузача цIейна сийленца накъабахара. Цу яхье дика хьалха латташ хьабоагIаш хиларна белгалбаьнна ба заларщицаш, коммунистически къахьегама ударникаш Бондаренко Валентинеи Хатинская Надеждеи. Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 125—130 процент кхочуш еш, болх бар баьхьан долаш пятилетка диъ шера план хадал дукха хьалхе кхоачашъяьй цар.

СУРТА ТIА: залрищицош Н. Бондаренкои Н. Хатинская.

Н. ОКАРОВА сурт.

Хургболча болхлошта — идейни кхетам

Исторически дегIаххара ерригача этапашка Коммунистически парте чIоагIа тергалдаьрех да кагирхошта идейно-политически кхетам балара дешаш. Коммунистически кхетам балара даьгъера декхараш белгалдарал совгIа, парте уж кхоачошдара наьлъаш я хьех. Республика профтехучилищий кхалхашарча партийни, профсоюзни, комсомольски организацей, педагогически коллективий балхага хьашаро хьахьенхад укх тIеххьарча шерашка тха училищашка кхетам балара болх комплексно вIаштIехьбаккхара дукха къахьийгалга.

ДIадахача дешара шера училищий коллективашта хьалхашка лаьттар доадам болаш дола декхараш: дешара а классал арахьа а беча балха ерригача формашка къаьстта теркам тIабохийташ В. И. Ленина произведенеш, парте XXV съезда материалаш, цул тIехьагIарча КПСС ЦК Пленумий решенеш КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева «Зiамига латта», «Юхадийцдалар», «Целина» яха произведенеш Iомаелга. Ерригача из болх айлха бувзабенна бар СССР Конституци Iомадарца. Иштта чIоагIа хьашт долаш Iомадир кагирхоша Ленински комсомола истори, училищашка пропаганда йир советски халкъа тIемени къахьегамен традицешта тайпара ваха деша, къахьега Iомале» яха Ленински урок чакхъяккхарца. Идейно-политически кхетам балара балха тIа къоно болхлой кийчбета коллективашка пайда, кхбу ленински дешарш чакхдохарах, рефераташ кийчъярах, тайп-тайпара собщенеш ярах.

Училищашка хан-хана хьа чакхдул партен, комсомолен къахьегамен ветеранашца дола вIашагIкхетараш. Хьинарерагiа дакъа лаца болабенна дешархой училищий ВЛКСМ комитеташка вIашагIъехначь лекторски группашка. Укх дешара шера дIа кхайкалча гойтара агитаци дикагIа кийчъяра йолча конкурсе къаьстта хьинар гойташ я №№ 1, 4, 7, 8, 26 йолча училищай коллективаш. Цо дика торо еннай гойтара агитаце идейно-политически художественни болам лакхбе.

Профтехучилищий дешархошца беча идеологически балха юкъе керттера дакъа кхетадеш ма хилара, общественни цикла предметаш кхоач. Массехк шу да училищашка тайп-тайпара дисциплинаш Iомадара проблемни метод шерагIа юкъеяккхийла. Хано хьахьекхаш кагирхой идейно чIоагIбара цу наьнъах къаьстта доккха беркат доалийга. Цу проблемни методах пайда ийбарах истори хьехаш болча Д. А. Табатчиковай, Н. Е. Степановай, Н. А. Присяжнюка, обществоведение хьехархочун Д. А. Константиновай, политэкономи хьехархочун Л. М. Левиной, Н. Т. Королевай, Л. М. Скорик карагIдаьккхад дешархоех 60—80 процент бараш оценаш 4-ел 5-ел лохагIа йоацаш дешайта.

Политически сакхетам а хьинар а алхха общественни цикла урокашка хьахинна Iаш. Цудухьа идейно-политически кхетам балара болха эффективность лакхъяра наьнъех цаI ба хIара урока лоархIам лакхбелга. Iомаду предметаш шоай а айхха дувзалга. Уроко кердадараш доакийтарал совгIа, кхетам луш хилара а тешал деш дола масалаш шортта да. Дешархошта цу хьакъехьа дика пайда луш чакхйоах шоай урокаш юкъарбразовательни предметаш хьехаш йолча Д. Ф. Серебряковас (СГПТУ-5), Н. С. Поленовас (СГПТУ-3), В. Л. Арутюновас (СГПТУ-8), кхычар.

Урокашка, классал арахьа болх чакхбоаккхача а практика йолча а хана кхетам балара болх цхьан шалагIа лелабелга Iалашдара боккха лоархIам болаш да лерттIа материально-технически база хилар. Республика профессионально-технически училищаш толамца болх бара кеа дола хьалаш долаш я. Училищашка я технически творчества 86 кружок, 22 кинкаш деша зал, 15 музей. Спорта занятеш хул 16 спортивни зале, 12 стадионгий 6 спортивни городокей. Дешархой хьашташ кхоачашдара долаш да физкультурни ЦIа а халхарен чилен ансамбль а.

Кхетам лугта комплексно вIаштIехьдаккхаро дIадех идеологически балха ерригача средствоех, формаех методех пайда эцалга. Цу къаьстта гуш да СГПТУ-4 обществоведени хьехаш волча Д. А. Константиновой опыташара. Цун урокаш кIоарга чулоацам болаш хул. Дешархошта по Iомаю ленински теоретически тIехьалс, чакх бох дискуташ, пайда ийбу технически, гойтаро средствоех, художественни литературах, музейшка экскурсеш ю, урокаш тIа хьоашал тIа баьхка хул парте, комсомола ветеранаш, Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема ветеранаш.

ХIаьта классал арахьа беча балхах лаьца къамаьл долча хана цу хьехархочо дешархошта лу кхоачашъяра кепайоазон фактех, краеведчески материалехи тохкамехи пайда эца безаргбола задание. Цунох хьахулар да — дика кийчъяь докладаш, рефераташ, теркам тIалоаш доли хоамаш. Балха цу формашта тIатоха мегаргья дешала урокаш, тематически сайреш, дагахьара журналаш. Уж мероприятеш классе санна музейшка, общежитешка чакхъюол.

ХIаьта болх иштта творчески бара масалаш кIезига дац. Республика училищашка къахьегаш ва 39 заслуженни хьехархой производственни дешара мастери, 12 сага еннай СССР орденаши медалаши. Дешар хьехара а кхетам балара а балха билгала говзанчаш ба ТУ-26 директор Н. Т. Королева, СГПТУ-9 директора заместитель М. Х. Алихаджиева, г. Наврнерчи СГПТУ-14 директора заместитель М. А. Ведяшкев, СГПТУ-4 производственни дешара мастер Е. М. Тюкаркин, дукха кхыбараш.

ХIара шера республика профессионально-технически училищашка дешаш отт 10 эзар кагирхо. Царна идейно-политически кхетам балара болх лерттIа вIаштIехьбаккхаро торо лу цар идейно-политически сакхетам а правствени оамалаш а чIоагIъе, шоаш хержа профессиш езаш. Даьхен беркат алсамдаккха доаш къахьегаргдолаш уж хьалкхеб.

Л. I. МАХТАМЕРЗАЕВ,
профтехобразование республикански управлене начальника заместитель.

Сакъердаме сайре

Цу дента хьалхе а дена кийчлуш бар Гроэнерча № 19 йолча школа дешархой а хьехархой а. Шоай школе чакхъякхо лаьрхIача гордерча школай эрсий меттел литературай хьехархой конференцеи йоазонхочун, киносценариста а кинорежиссера а Шукшин Василий Макаровича кхоллама балха хетаь сайре кийчъелга дагадехараш бар школа библиотека заведующи Э. М. Постникован хьехархо С. П. Дементьевскаяй.

Укх деношка из конференци чакхъяьлар. Цун доакъошхой хьожаш хилар школе гулъяьча материалашка. Лакхерча классий дешархошца царна йийшар йоазонхочун кхолламах шоаш язъяь сочиненеш. Массане а чIоагIа теркам тIабахийта ладийгIар Василий Макаровича бера хана дена доттагIа хиннача Гудермесски локомотивни депо бригадира А. Г. Кукснна дийцачунга. Цо дийцар йоазонхо бер хиннача шерех, цун цхьайолча произведеней прототипех.

ХIаьта Нурадилов Ханпаший цIерагIча драматически театра актераша гойтар В. Шукшина «Хьинар дола нах» яхача пьеса тIара сценкаш. Сайре чакхйоалаш йийкар магнитофони лента тIа дIаяьзъяь йоазонхочун оаз, массане а теркам тIоэаш яр школе кийчъяь цун произведеней выставка.

Я. БУБНЕНКО.

Лора хьехамаш

ЛОРАЛЕ ГРИППАХ

Грипп — вирусни лазар да, из белгала да хьалхарча хана хала а дIаьх ца луш а садоаха моттигаш лазаш а хиларца.

Гриппех цамогар гаьнна хьалхарча харашка довзаш хиннад. ДIа-юха дувлача лазарешта юкъе тоъал йоккха моттиг дIалоац гриппо. Эггара дукхагIа хул из йоккхийча, нах дукхагIа вIашагIбетталуча предприятешка. ХIаьта юрташка городашкарчул шоаза кIезигагIа хул.

Бахача наьха могашален боахаман гриппа эпидемех хула зе доккха да. Из лазар массанахьа а хулаш да ловццача хана дерригача дунен тIарча итташ, бIаьш миллионаш болча нахах кхет из. Грипп хьадоалл из кхийттача сагагара. Инфекционни хана шийна гонахьа вирус дIайоаржаю цамогаш волчо. Метта тIатувсача гатаца шин кIира, цIагIарча демийца пхе кIира йоалл вирус.

СезонагIа мара хилац грипп. Цамогар кхийттигла гучадоал дегIа маьженаш селлаеш, шийла хеташ, дегIа температура 37,1—37,5° хиларца.

Лазар долалуча хана мосеш - гIаьхьа йола саг миссеек сахьат далалехьа хала унахо а хила мож. Клиникс кертгерча даькъе шин тайпара лоархI грипп: интоксикацеши катаральни.

Лазара хьалхара белгалонаш (симптомаш) — интоксикаце белгалонаш: шийла хеташ, дегIа температура лакха йолаш, бIогора ухаш, корта лазаш, дегI мелдена волаш, маьженаш лазаш хилар.

Катаральни явленеш — мераж Iоухаш, кхайкаеш, къамаргаш даьрьена, къург беча хана лазаш хилар 1—2 дя-бийса даьлча хул е вIаштIа ца хулаш дига а тарлу. Корта лазаш хул хьажаюкъера, лергашта юхера, цIаккъамашта бIаргашта юхера. БIогора ухаш, дог гIеллуши хила тарлу къонабарийн къаьнача наьлен. ХIаьта иштта гипертоническии корта хьаь сосудашта атеросклероз йолча лазарен долча наха.

Хорш йоагIаш санна эггарелга грипна кертгеръярех белгало я. Цамогаш болча нахах дукхагIбарий эггара лакхагIа температура айлу лазар кхийттача хьалхарча дийнахьа, шоллагIча дийнахьа айла а тарлу. Шийла хеташ хила тарлу 2—5 дийнахьа. Цул тIехьагIа е хьалхарча белгалонашца цхьана хила тарлу интоксикаце кхьийола белгалонаш дерриг дегI мелдалар, юхьа тIа дестам хилар, наб ца кхетар, хара лер, Iеттадё дог ахар, Iеттор, маьженаш увзаялар. Каст-каста хул мерех цIий ухаш, долин дохаш, тутиэ цIий гувсаш.

Катаральни белгалонех эггара дукхагIа хул къамаргаш есторца хулаш йола форингит.

Грипп кхийтта унахо хелонг ваха хилар хоалу клинически белгалонашца, эггара хьалха, интоксикаце синдромах.

Эггара дукхагIа а хьалгIа а грипп яха лазар хаьрцдага тарлу вирусни, бактериальни е вирусно-бактериальни тайпара пневмани (восполени) хилча.

ЧIоагIа хало отиг, мераж хьаькъар, хала катаральни поленеш хул цамогаш барех кхоалагIа дакъа бараштa, нервни система оагIонгахьара лазар хаьрцдала тарлу кхачьх цамогаш барех дикьалагIа дакъе бараштa.

Молхашца дарба дара лор денхарийла во цамогаш нар дезала юкъера общественни квартире цхьа цхьана Iеш барашта юкъера дIахкъоаставе а унахо хала волча хала иетта улларгволаш цунна режим оттае а.

Клинически хьисаьр грипп кхийттачь цамогаш волчоа деш дола дарба цIаIа ду. Нагахьа санна хьалонта чохь вах я лазор харцдьенна вале а больнице Iоипала веза, иштта больнице дарба де деза грипал совгIа дега хала лазар долаш, е кхыдола хала лазар долаш вале я.

Цамогаш бараша бах безала дукха витаминаш йоахка шурий - баьцовгIай кхача дукха коача кхача — IIайха шура, дIайха чай, соьмий сокан мела еза.

Цамогаш нар чувола цIа каст-каста фо кхетийташ хила деза, баге цIена лелае еза цо, чехо лерттIа болх бой хьежа веза.

Молхашца дарба де деза лазар хала-атта хиларга хьежжа, хIаьта иштта из харцдаларга хьежжа а.

Лазар харцдалаза а долаш унахо башка халоага ваха волщаш а вале антибиотикашн кхыйола препараташ теза езац. Пайдане да 2—3 дийнахьа мерий чу дийнахьа 2—3-за тохаш 0,5 мл. гриппана дукъалара сыворотка порошок еттар. Гриппах хала цамогаш болча наха стационаре де деза дарба.

Профилактика дакъе эггара хьалха де деза бахача наха грипп дIададергдоаш инфекци дIаларжаргйоаш йола санитарно-гигиенически противоэпидемически мероприятеш чакхъяхар да.

Шийй ханнахьа а пайдане хургйолаш а профилактически мероприятеш чакхъяхара лоархIаме да гриппа эпидеми хургйолга а мехка гIолла из миштта дIаяржаш я а хьалххагIе хоаш хилар.

Эпидеми йолча хана еш йола мероприятеш хила еза цамогаш бараш хьалххагIе гучабахаран могаш болча нахах уж дIакъоастабаран тIаерааль. Цудухьа дукхагIа болх беш хила еза амбулатореш, больницаш цхьа а шоаза а унахо волча лораш а ухийташ.

Унахочоа цIагIа дарба деча хана цунга хьожаш волча саго 4—6-за вIашка дилла хеипси шин бата тIа доалладе деза. Унахочо лелаеча хIамашта дезинфекци е еза. хIара дена тIаьда герин а хьонташ фо а кхетийташ леладе деза унахо чувола цIа.

Бахача наха гIулакх деш бола медицински, транспорти, торговли, бытовой, кхыча предприятей болхлой батах хIама хьоарчаь хила беза.

Уж еррига мероприятеш миштта кхоачашъе еза хаддаза хьадувц кепайоазон тIа араюлача радион теле-виденеи гIолла хьалацача материалашка, ловаш деча хьехамашка.

Вакцино - профилактика яро лазараш кIезигагIа хулийт прививкаш яьраш ала барел 1,5—3-за, цхьайолча хана 4—5 - за а кIезигагIа цамогаш хул.

Ф. АХИЛЬГОВА,
лор.

ТЕЛЕВИДЕНИ

15 ДЕКАБРЬ
I ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.00 — IуйренагIа гимнастика.
9.05 — «Бистхьа буратинес».
9.30 — Герова Мелитопола культура ЦIен бандуристкий ансамбла концерт.
9.50 — «Инспектора хьоасе саг йоалар» яха телевизиони художествени фильм. ШоллагIа сери.
11.00 — «Дай — махкой, шуна».
11.30 — «Iуйранара почта» яха музыкальни программа.
12.00 — «Керам боацаш хIа — яха лазара». Телехьажархой хаттарашта жоп лу СССР чурча гIулакхий Министерства ГАИ Керттера управлене начальника, милици инарала лейтенанта В. В. Лукьянов.
12.30 — Музейшкен выставочни залашкен гIолла. Пачхьалкхен Эрмий музей.
13.00 — «Советски вахари».
13.30 — «Спортлото» тираж.
13.45 — «Унахцiено». Iилма-популярни программа.
14.30 — Кераядаош.
14.45 — «Дийнача хIамай дунен тIа».
15.40 — «Къамаьл ду РСФСР Лакхехьарча Совета депутаташа».
18.00 — «Ватага «Семь ветров» яхача телевизиони спектакла премьера. Автор С. Соловейчик. ШоллагIа истори. «Юхадехар».
18.45 — «Санкашкара хала шу» яхача телевизиони документальни фильма премьера. Автор — политически обозреватель В. П. Бекетов.
17.45 — «Березка» яхача Пачхьалкхен академически хореографически ансамбла концерт.
18.55 — Мультфильм.
19.30 — «Содружество» яха телевизиони журнал.
19.35 — «Малена вахаре гIолла» яха къоначa исполнителий Еррисоюзни телевизиони конкурс.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Малена вахаре гIолла» яха къоначa исполнителий Еррисоюзни телевизиони конкурс дIадоахьар. Иштеьлча — керлдараш.

II ПРОГРАММА

19.00 — Телевизиони документальни фильмай программа.
19.30 — «Шахматни школа». «Ловзаболахурий класс».
11.00 — Город Омска искусствай культура ЦIен махкий балхарий ансамбла концерт.
11.30 — «Эрсий къамаьл».
12.00 — «Наьна школа».
12.30 — «Жаварий, мехкарий».
14.00 — «Наьи сквахарчийн». Iилма - популярни фильм.
14.45 — «Гульшан» яхача эстрадни оркестра концерт.
15.30 — «Кинолюбительачун студи».
16.05 — «Iилман вахар».
16.35 — Е. Станкович — «Симфониетта».
16.55 — «Инженер Гарин хIалак хилар» яха телевизиони дукхасерийни художествени фильм. КхоалагIа сери.
18.05 — «Хьа горизонташ».
18.25 — Iилма-популярни фильм.
18.55 — Дай — махкой, шоана (ГIалгIай меттала).
19.20 — Премьера дIаьвьнчун тIехьагIара къамаьл. «Маьжа нана» яха художествени фильм. КхоалагIа. диъалагIа фильмаш.
19.50 — Киножурнал.
20.00 — «Бийса лаьхьаца хийла шун, бераш».
20.15 — БаскетIоалах йола СССР чемпионат. МаIанах. «Динамо» (Тбилиси) — «Строитель» (Киев). Тбилисера передача.
21.00 — П. И. Чайковский. Московски Пачхьалкхен филармоне Академически симфонически оркестр кхоачашъяь серенада. Дирижер — РСФСР халкъа артист Д. Китаенко.
21.40 — Мисача вазу «Маьжа» яха дойн яха телевизиони художественни фильм.

16 ДЕКАБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.30 — «Зарядка и здоровье».
9.05 — ДIалехк РСФСР заслуженни артиста Н. Петровс. Фильм-концерт.
9.30 — «Гургал бетта сахьата».
10.00 — «Советски Союза гIулакх деш ва!».
11.00 — «Хьаькъале хIамаш» яха телевизиони художественни фильм.
12.20 — Артистий ансамбла выступлени. Фильм-концерт.
12.30 — «Дай мехка» яха телевизиони вIерл.
13.00 — «Известия» газета приз баьнна хоккея йола Дунен халкъашта юкъера турнир. Чехословаке вIашагIтеха команда — Канада вIашагIтеха команда. Ленина цIерагI йолча Центральни стадиона спорта Дворецера трансляци.
15.15 — «Музыкальни киоск».
15.45 — Мультфильмай программа.
16.15 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
17.00 — «Известия» газета приз баьнна хоккея йола Дунен халкъашта юкъера турнир. СССР вIашагIтеха команден Швеце вIашагIтеха команден вIашагIкетар юрмежствени хьоплар Ленина цIерагI йолча Центральни стадиона спорта Дворецера трансляце.
19.30 — Шун письмойх йола музыкальни программа.
20.00 — «Кинопанорамкъбара клуб».
21.00 — «Ха».
21.35 — Город Бакура телевизиони фильмай 8-гIа Еррисоюзни фестиваль. Фестивала хьалхара приз еннай «Экран» яхача творчески объединене 1979-ча шера арахийцача «Бетховена вахар» яхача телевизиони музыкальни фильма. Иштеьлча — керлдараш.

II ПРОГРАММА

10.00 — Документальни фильмай программа.
10.30 — «АБВГДейка».
11.00 — «Iуйренара почта» яха музыкальни программа.
11.30 — «БIаргагушдар — теша хала дар».
12.30 — «Фу? Мича? Маца?» яха письмойх йола телевизиони викторина.
13.40 — И. Дунаевский — «Ирзага долха наьнъаш» яха телевизиони музыкальни спектакль.
15.10 — А. Хамидов. «Совдати Дауди». Х. Нурадилова цIерагIча Нохч - ГIалгIай драматически театра спектакль (нохчий меттала). (Телехьажархой заявках).
18.00 — Документальни фильм.
18.35 — «Инженер Гарин хIалак хилар» яха телевизиони дукхасерийни художественни фильм. ПхьалагIа сери.
18.00 — Н. Понаровская, Я. Йоала, Р. Рымбелейг, К. Готта, иштта кхыбараша дакъа лоацаш дола эстрадни концерт.
18.45 — ГIорвахьна узбекски поэт Хамзы Хаким-Заде Ниязи ваь 90 шу дизара хетаь торжественни сайре. Союзий цIен Колонни залера передача.
20.00 — «Бийса лаьхьаца хийла шун, бераш».
20.15 — «Унахцiено». Iилма-популярни программа.
21.00 — «Дмедение» яхача маIача наьха хора Латвийски ССР заслуженни коллектива концерт. Художественни кулгалхо СССР Пачхьалкхен спорIата лауреат, Латвийски ССР халкъа артист И. Купрс.
21.40 — «Ипполанчи Наман» яхачей «Духхьала дагIа цIа» яхачей телевизиони художественни фильм.
11.40 — «КIархаво» яха сатири-

Хоттам

Тахан республике гIоллел Грознен морхаш а йолаш, цхьайолча хана йоачан а йолаш, малхбузехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 0—5, Грозне 2—4 градус шелал йолаш хилен тарлу.

КхоаIен ломмен морхаш а йолаш, цхьайолча хана йоачан а йолаш, дохк доаллаш, тайп-тайпарча оагIоашкахьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана —5 —10, дийнахьа +2 —3 градус йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместитела — 9-24-03; бехктоккама секретара — 9-24-00; отделаш: партийни кхара — 9-24-04; промышленностеи транспорта — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехатий — 9-24-07; корректорска — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерея, шоаттей деношка

СФ05371. «Грозненский рабочий», издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 7188.